

Nr 214.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av tandläkarinstitutet m. m.; given Stockholms slott den 9 april 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 april 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge.

Under punkten 71 i 1943 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1943/44

dels till Tandläkarinstitutet: Avlöningar ett förslagsanslag av 250,200 kronor;

dels till Tandläkarinstitutet: Omkostnader ett förslagsanslag av 160,000 kronor;

dels ock till Tandläkarinstitutet: Utrustning ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen (Kapitalbudgeten: bilaga 5, punkten 4) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till Om- och tillbyggnad av tandläkarinstitutets lokaler för budgetåret 1943/44 beräkna ett investeringsanslag av 700,000 kronor.

Sedan utredningen i dessa ärenden numera slutförts, tillåter jag mig ånyo anmäla desamma.

I. Inledning.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionerna 1938: 127 och 128 gjorda framställningar beslöt riksdagen (skrivelser 1938: 318 och 319) dels godkänna de grunder för anordnande av folktandvård, som av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 februari 1938 förordats, dels ock antaga förslag till förordning om lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m. Folktandvården beräknades vid dess införande år 1938 vara fullt genomförd inom en period av tio år. På grund av tidsförhållandena hava dessa beräkningar sedermera rubbats, varför man nödgats räkna med en långsammare utbyggnadstakt än den ursprungligen avsedda.

De bestämmelser, som reglera folktandvården, återfinnas främst i kungörelsen den 3 juni 1938 (nr 358) angående statsbidrag till folktandvård (ändrad genom kungörelserna 1940: 351 och 1058 samt 1942: 422). Uppgiften att organisera och handhava folktandvården är anförtrodd åt landstingen, varmed jämställas städerna utanför landsting. Landstingsområde skall för folktandvårdens ombesörjande vara indelat i tandvårdsdistrikt i enlighet med en av medicinalstyrelsen godkänd plan. I varje distrikt skall finnas minst en fast tandpoliklinik, där som regel behandling meddelas såväl barn som vuxna. Vid varje sådan poliklinik skola vara anställda minst en tandläkare (distrikts-tandläkare) och en tandsköterska (distriktstandsköterska). I distrikt, där med hänsyn till ytvidd, kommunikationsförhållanden eller andra särskilda omständigheter så erfordras, må tillika anordnas en eller flera polikliniker för ambulatorisk tandvård. Distriktstandläkarna äro anställda av landstingen.

En närmare redogörelse beträffande avlöningen till distriktstandläkare och distriktstandsköterskor, avgifter för meddelad tandvård, statsbidrag m. m. återfinnes i propositionen 1942: 116, till vilken proposition här torde få hänvisas.

I särskilda skrivelser den 13 september 1940 och den 3 oktober 1941 gjorde *kanslern för rikets universitet*, under åberopande av att med hänsyn till folktandvården ökad undervisning i barntandvård erfordrades, framställning om

anslag för anordnande av särskilda lokaler för barntandvård m. m. vid tandläkarinstitutet.

Vidare hemställde *Kronobergs läns landstings distriktsvårdsstyrelse för folktandvården* i skrivelse den 30 maj 1941 — under framhållande av, att stora svårigheter mötte att erhålla sökande till distriktstandläkartjänsterna — om utredning rörande åtgärder, ägnade att avhjälpa dessa svårigheter. Efter hörande av tandläkarinstitutets lärarråd avgav *medicinalstyrelsen* den 3 september 1941 utlåtande i detta ärende och konstaterade därvid, att åtgärder syntes påkallade för att öka tillgången på sökande till ifrågakvarande tjänster. I detta syfte tillstyrkte styrelsen, att sådana förändringar skulle vidtagas inom tandläkarinstitutet, att antalet studerande kunde höjas från för närvarande högst 90 till 120 per år.

Även i en inom *besparingsberedningen* utarbetad promemoria med yttrande och förslag angående folktandvården har förordats, att antalet studerande vid tandläkarinstitutet snarast möjligt utökas. Beträffande den närmare innebörden av beredningens i promemorian framställda förslag torde få hänvisas till ovannämnda proposition 1942: 116.

I anledning av vad sålunda förekommit uppdrog *Kungl. Maj:t* genom beslut den 28 november 1941 åt tandläkarinstitutets lärarråd att i samråd med besparingsberedningen verkställa utredning och avgiva förslag rörande de förändringar i tandläkarinstitutets organisation, verksamhet och utrustning, vilka kunde anses påkallade med särskild hänsyn till behovet av tandläkare inom den av staten bedrivna eller statsunderstödda tandvården.

Efter att i samråd med ledamoten av riksdagens första kammare, direktören K. Wistrand och ledamoten av riksdagens andra kammare, fullmäktigen i riksbanken C. Jonsson, vilka i egenskap av ledamöter i besparingsberedningen utsetts att i ärendet representera beredningen, hava verkställt ifrågakvarande utredning har *lärarrådet* med skrivelse den 16 februari 1942 inkommit med förslag till *o m o r g a n i s a t i o n a v t a n d l ä k a r i n s t i t u t e t*, innefattande bland annat utvidgning av institutets examinationskapacitet samt nyanskaffning och modernisering av apparatur och övrig teknisk utrustning vid institutet.

Häröver hava utlåtanden avgivits av *kanslern för rikets universitet*, efter hörande av karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium, *medicinalstyrelsen*, *statskontoret*, *allmänna lönenämnden*, *arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse* och *försvarsväsendets tandvårdsutredning 1941*, varjämte *Sve- riges tandläkareförbund* och *styrelsen för svenska tandläkaresällskapet*, vilka beretts tillfälle att yttra sig i ämnet, avgivit yttranden, samt *tandläkarinsti- tutets icke-ordinarie lärares förening* inkommit med en skrift i ämnet.

Sedan *medicinalstyrelsen* i sitt sistnämnda utlåtande den 9 mars 1942 bland annat föreslagit *i n r ä t t a n d e a v e t t a n t a l s t u d i e s t i p e n d i e r* och *i n f ö r a n d e a v o b l i g a t o r i s k a s s i s t e n t t j ä n s t g ö r i n g* i syfte att tillföra folktandvården ökat antal tandläkare,

hava yttranden i anledning härav på grund av remiss eller efter det vederbörande beretts tillfälle yttra sig avgivits av ett antal myndigheter och organisationer, varefter *medicinalstyrelsen* den 13 februari 1943 avgivit förnyat utlåtande i ämnet. Hithörande spörsmål torde framdeles få anmälas av chefen för socialdepartementet.

Efter det lärarrådet erhållit ovannämnda utredningsuppdrag, upptog lärarrådet omedelbart till behandling även frågan om institutets lokalförhållanden. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 december 1941 framhöll lärarrådet efter samråd med omförmälda representanter för besparingsberedningen, att en utökning av institutets verksamhet förutsatte att utvidgade lokaler ställdes till institutets förfogande, varför en närmare utredning i detta avseende syntes erforderlig.

Med anledning härav uppdrag Kungl. Maj:t den 30 december 1941 åt byggnadsstyrelsen att verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning rörande möjligheterna att inom den fastighet i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm, där institutet vore förlagt, bereda institutet ökat lokalutrymme.

Med skrivelse den 18 februari 1942 inkom *byggnadsstyrelsen* till Kungl. Maj:t med utredning och förslag i berörda avseende.

Häröver avgåvos utlåtanden av *statskontoret*, *fångvårdsstyrelsen*, 1940 års *civila byggnadsutredning* och *medicinalstyrelsen*.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 30 oktober 1942 anmodat *byggnadsstyrelsen* att inkomma med förnyad utredning i byggnadsfrågan, har styrelsen med skrivelse den 17 december 1942 inkommit med sådan, varefter *föreståndaren för statens rättskemiska laboratorium* avgivit yttrande i ämnet.

II. Tandläkarinstitutets omorganisation m. m.

1. Behovet av tandläkare och ökning av tandläkarinstitutets examinationskapacitet.

Lärarrådet har i sin ovannämnda skrivelse den 16 februari 1942 härom anfört bland annat följande.

Enligt lärarrådets mening torde, därest en utökad tandläkarutbildning icke snarast komme till stånd, de successivt anordnade klinikerna inom folk- och militärtandvården på grund av brist på tandläkare icke kunna tagas i bruk i full utsträckning. Erfarenheter i sådant hänseende hade redan gjorts. Lärarrådet ansåge sig därför kunna utgå från den förutsättningen, att behov föreläge av *en utökning av tandläkarinstitutets examinationskapacitet*.

Avgörande hänsyn måste emellertid härvid tagas till det bestående behovet av tandläkare under överskådlig tid. Även om det temporärt ytterligare ökade behovet därav i samband med den allmänna tandvårdens första utbyggnad i olika avseenden behövde beaktas, syntes dock institutets perma-

nenta organisation böra i huvudsak avpassas med hänsyn främst till det framtida normala ersättningsbehovet av tandläkare.

Att någon stabilitet ännu icke uppnåtts i fråga om behovet av tandläkare vore naturligt. Tandvården i modern mening hade först under de senare decennierna nått någon större omfattning i landet. Utvecklingen belystes av, att antalet tandläkare, som ännu år 1861 utgjorde endast 18, år 1871 uppgick till 32 och år 1881 till 34. Sedermera växte tandläkarnas antal hastigare, så att vid sekelskiftet funnos över 300 och år 1920 omkring 600. Den 1 januari 1942 torde antalet praktikutövande tandläkare kunna uppskattas till omkring 2,300.

En ytterligare ökning av tandläkarbehovet komme uppenbarligen att följa av den civila och militära allmänna tandvårdens utbyggnad. För *folktandvårdens* fulla genomförande hade sålunda 1,000 nya tandläkare beräknats erforderliga.

Vad den *militära tandvården* beträffade funnes för densamma ännu icke någon definitiv organisation. En omfattande tandvård bedrevs emellertid för närvarande inom de olika militära förbanden. Särskilda sakkunniga hade nyligen utsetts för utredning av frågan om militärtandvården i hela dess vidd. Man torde kunna utgå ifrån, att en under fredsförhållanden fullt genomförd militärtandvård komme att sysselsätta omkring 100 manliga tandläkare.

Antalet praktiserande tandläkare skulle sålunda i samband med folk- och militärtandvårdens utbyggnad och vid i övrigt oförändrade förhållanden stiga till omkring 3,400.

Utöver det årliga tillskott av nya tandläkare, som erfordrades för att behålla tandläkarkårens nuvarande storlek, behövdes under en tidsperiod ytterligare ett sådant tillskott för att utöka antalet tandläkare med minst omkring 1,100. Sistnämnda tillskott vore erforderligt för att folk- och militärtandvårdens behov skulle kunna tillgodoses.

Av omstående tabell framginge *dels* det ungefärliga antalet tandläkare under 65 år, som den 1 januari 1942 utövade praktik, *dels ock* det beräknade antalet praktiserande tandläkare den 1 januari vissa år under förutsättning, att från och med år 1946 årligen 120 nya tandläkare utexaminerades samt att de utexaminerade tandläkarna fördelade sig lika på män och kvinnor.

En närmare granskning av ifrågavarande uppgifter gäve vid handen, att *åldersfördelningen* inom den nuvarande tandläkarkåren vore synnerligen ojämn. Av de uppgivna 1,720 manliga tandläkarna den 1 januari 1942 vore sålunda omkring 70 procent eller 1,206 i åldern 30—44 år, därav 463 i åldern 30—34 år, 477 i åldern 35—39 år och 266 i åldern 40—44 år. Omkring 65 procent eller 343 av de 522 kvinnliga tandläkarna befunno sig i åldern 30—44 år, därav 155 i åldern 30—34 år, 115 i åldern 35—39 år och 73 i åldern 40—44 år. Följden härav bleve en successivt mycket starkt stegrad avgång av tandläkare längre fram. Trots de årliga tillskotten av nya tandläkare, vilka för de *manligas* del innebure, att under tiden till och med år 1962 antalet beräknades successivt öka från nuvarande 1,720 till 2,303, torde därefter en sänkning av deras antal inträda på grund av den ökade avgången. Trots de avsevärda årliga tillskott, som följde av en till 120 förhöjd examinationskapacitet vid tandläkarinstitutet, förbyttes sålunda av berörda anledning den starka tillväxten av tandläkarkåren till en minskning av densamma, som under åren 1972—76 beräknades till sammanlagt 39 män och kvinnor. Att minskningen av det totala antalet tandläkare icke bleve väsentligt större

Åldersgrupper	Å r								
	1942	1947	1952	1957	1962	1967	1972	1977	1982
<i>Män:</i>									
25 år	5	—	—	—	—	—	—	—	—
25—29 år	161	245	300	300	300	300	300	300	300
30—34 »	463	158	241	295	295	295	295	295	295
35—39 »	477	454	155	236	289	289	289	289	289
40—44 »	266	467	444	152	231	283	283	283	283
45—49 »	146	258	451	431	147	224	275	275	275
50—54 »	115	140	248	435	414	142	215	265	265
55—59 »	61	109	132	234	411	391	134	204	250
60—64 »	26	56	100	122	216	378	360	123	187
Summa:	1,720	1,887	2,071	2,205	2,303	2,302	2,151	2,034	2,144
<i>Kvinnor:</i>									
25 år	4	—	—	—	—	—	—	—	—
25—29 år	66	244	300	300	300	300	300	300	300
30—34 »	155	65	240	295	295	295	295	295	295
35—39 »	115	152	64	235	289	289	289	289	289
40—44 »	73	112	149	62	230	283	283	283	283
45—49 »	47	71	109	144	60	223	275	275	275
50—54 »	30	45	68	105	139	58	214	265	265
55—59 »	20	28	43	64	99	131	55	203	250
60—64 »	12	18	26	39	59	91	121	50	186
Summa:	522	735	999	1,244	1,471	1,670	1,832	1,910	2,143

berodde enbart på den ökning av tandläkarinstitutets examinationskapacitet, med vilken räknats i det föregående och som innebure, att intill år 1972 omkring 780 flera tandläkare utbildades än som skulle hava skett med nuvarande förhållanden.

Uppgifterna i det föregående gäve vidare vid handen, att successivt en stark ökning av antalet *kvinnliga tandläkare* komme till stånd. En sådan ökning hade även utvecklingen företett under de närmast förflutna åren.

Man torde därför kunna antaga, att antalet från tandläkarinstitutet utexaminerade komme att för framtiden fördela sig ungefär lika mellan männen och kvinnorna. Intet talade emellertid emot en fortsatt successiv ytterligare stegring av antalet kvinnliga studerande för tandläkaryrket.

Lärarrådet hade ansett sig kunna utgå ifrån att — därest folk tandvården nu varit i verksamhet ett antal år i planerad full utsträckning — en tillgång av omkring 3,400 utövande tandläkare icke skulle varit för riklig. Lärarrådet hade beräknat, att detta antal tandläkare skulle kunna omhänderha tandvården för omkring 2,400,000 människor eller sålunda för avsevärt mindre än landets halva befolkning. Man torde kunna räkna med minst en så stor patienttillgång under överskådlig tid. En successiv tendens till ökning därav vore emellertid trolig.

Såsom framginge av de ovan lämnade uppgifterna, hade — om hänsyn allenast toges till sannolika dödsfall före 65 års ålder samt till uppnåendet av nämnda ålder — beräknats, att antalet tandläkare vid en utexamination av 120 nya om året, år 1957 skulle uppgå till 3,449 eller i huvudsak det antal, som lärarrådet ansåge i varje fall behövt, därest folk- och militärtandvårdens för närvarande överskådbara behov av tandläkare skulle kunna tillgodoses. Hänsyn borde emellertid jämväl tagas till andra avgångsorsaker än de nämnda, exempelvis till de kvinnliga tandläkarnas avgång eller minskade tjänstgöring i samband med giftermål, kvinnornas mindre uthållighet som tandläkare m. m. Toges jämväl sådan hänsyn torde jämviktsläge mellan tillgången på och det sålunda beräknade behovet av tandläkare komma att inträda först några år efter 1957 eller omkring 15—20 år härefter.

Att behov av en till 120 utökad årlig examination av tandläkare sålunda torde föreligga minst under 15—20 år framåt, syntes lärarrådet tillräckligt för att nu motivera en dylik utvidgning. Därest denna icke komme till stånd, ökades den under nämnda tidrymd förefintliga bristen på tandläkare och därjämte utsträcktes denna tidrymd ytterligare ett antal år. Skulle emot förmodan en minskning av institutets examination av tandläkare böra genomföras i en framtid, komme detta icke att möta organisatoriska svårigheter i fråga om personal och utrustning vid institutet. Vad särskilt den senare beträffade finge framhållas, att tillgången på apparatur och annan teknisk utrustning lätt kunde regleras i samband med tillgodoseendet av framtida behov av nyanskaffning till följd av materielens förslitning, varför risk icke föreläge för att någon del av den utrustning, som nu kunde komma att anskaffas i samband med institutets utvidgning, bleve överflödig.

Under återopande av vad sålunda anförts funne sig lärarrådet böra föreslå en sådan omedelbar omorganisation av tandläkarinstitutet, att dess *examinationskapacitet höjdes från nuvarande högst 90 till 120 nya tandläkare om året.*

Medicinalstyrelsen har anført i huvudsak följande.

Lärarrådets beräkningar kunde anses ligga i underkant. Det för ovan nämnda tidrymd uppställda slutmålet av 3,400 tandläkare med en beräknad behandlingskapacitet av 2,400,000 patienter per år syntes medicinalstyrelsen alltför begränsat.

Med hänsyn härtill ansåge medicinalstyrelsen, att en ökning av antalet examinerade tandläkare per år till 120 icke vore tillräcklig för att tillgodose tandläkarbehovet för den tid, som nu närmast kunde överblickas. Detta gällde i än högre grad, därest, såsom ock torde bliva fallet, antalet kvinnliga tandläkare skulle visa en fortsatt ökning i förhållande till antalet manliga. Därigenom skulle nämligen tandläkarkåren med all sannolikhet så småningom erhålla en väsentligt reducerad, relativ behandlingskapacitet.

Institutet befunde sig för närvarande i både det ena och andra hänseendet i ett ytterst brydsamt läge och arbetade under synnerligen pressande förhållanden. Vid en ytterligare utökning av elevantalet, så att 120 tandläkare årligen kunde utexamineras, och i samband därmed en som minimum ansedd utvidgning av lokaler och ökning av lärarkrafter komme till stånd, torde förhållandena bliva sådana, att det kunde starkt ifrågasättas, huruvida icke gränsen för institutets utbildningskapacitet uppnåddes eller rent av överskredes inom ramen av den föreslagna utvidgningen.

Trots ovan framförda betänkligheter rörande undervisningens kvalitet m. m. vid föreslagen utvidgning av institutet ansåge sig likväl medicinalsty-

relsen, med hänsyn till föreliggande allvariga brist på tandläkare, böra tillstyrka lärarrådets förslag till utvidgning under de förutsättningar som nedan angåves.

Medicinalstyrelsen ansåge sålunda, att institutets utvidgning beträffande elevantalet borde vara allenast *tillfällig* och att ett nytt institut borde inrättas. Det tidigare vid olika tillfällen framförda förslaget om inrättande av en odontologisk institution i anknytning till Lunds universitet syntes medicinalstyrelsen ånyo böra upptagas till prövning.

Genom inrättande av ytterligare ett tandläkarinstitut skulle möjliggöras en framtida, nödvändig reducering av antalet studerande vid det nuvarande institutet, som med de nu föreslagna utvidgade lokalerna och förstärkta lärarkrafterna framdeles icke syntes böra utan en väsentlig utökning av antalet ansvariga huvudlärare intaga ett större antal studerande än för närvarande eller i varje fall högst 100 per år. En sådan framtida minskning av institutets examinationskapacitet komme icke att möta några som helst hinder ur organisatorisk synpunkt eller medföra nackdelar i ekonomiskt hänseende.

Statskontoret har med hänsyn till behovet av tandläkare för folktandvårdens utbyggande ansett sig icke böra framställa någon erinran mot lärarrådets förslag om en höjning av tandläkarinstitutets examinationskapacitet från nuvarande högst 90 till 120 nya tandläkare årligen.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse har livligt tillstyrkt den föreslagna höjningen av examinationskapaciteten samt betonat önskvärldheten för den militära tandvårdens del av att omorganisationen av institutet skedde snarast möjligt.

Av lärarrådets utredning framginge att antalet intagna kvinnliga studerande vid tandläkarinstitutet undergått en stark ökning. Enligt utredningen förväntades även för framtiden denna ökning successivt komma att fortgå så att antalet från tandläkarinstitutet utexaminerade komme att fördela sig ungefär lika mellan männen och kvinnorna. Detta nödvändiggjorde ett övervägande, huruvida icke procenttalet kvinnliga studerande borde maximeras. Enär försvarsväsendet icke kunde infoga kvinnliga tandläkare i sin organisation i samma utsträckning och på samma sätt som skedde beträffande de manliga tandläkarna måste tillses, att elevplatserna å tandläkarinstitutet förbehölles ett så stort antal manliga studerande, att mobiliseringsbehovet av tandläkare kunde bli fyllt. Sjukvårdsstyrelsen ville för sin del ifrågasätta, huruvida icke minst 75 procent av elevplatserna borde förbehållas manliga studerande.

Försvarsväsendets tandvårdsutredning 1941 har tillstyrkt lärarrådets ifrågavarande förslag under framhållande av att en lägre examinationskapacitet än den föreslagna under inga omständigheter borde ifrågasättas. I fråga om antalet kvinnliga studerande vid institutet har utredningen föreslagit enahanda begränsning som arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse och till stöd härför åberopat samma skäl som sjukvårdsstyrelsen.

Sveriges tandläkareförbund har icke funnit sig kunna framföra någon väsentlig erinran mot lärarrådets förslag om utökning av examinationskapaciteten.

Styrelsen för svenska tandläkaresällskapet har ansett påtagligt att, därest folk- och militärtandvården skulle inom planerad tid utbyggas i full utsträckning, en betydande ökning av antalet tandläkare vore erforderlig.

2. Tandläkarinstitutets organisation.

Lärarrådets förslag.

Utbildningen. Tandläkarutbildningen är nu anordnad efter en plan, som avser att fullständig lärokurs skall genomgå på *fyra* år.

De *teoretiska studierna* beräknas pågå ett läsår samt avslutas med *tandläkarkandidatexamen*. De äro förlagda till karolinska mediko-kirurgiska institutet.

De *praktiska studierna* äro förlagda till tandläkarinstitutet och äro anordnade så, att de beräknas slutförda under loppet av tre läsår. De avslutas med *tandläkarexamen*.

Tandläkarinstitutet arbetar på följande *tre avdelningar*, nämligen *protés-avdelningen*, *tandfyllningsavdelningen* och *tandkirurgiska avdelningen*, vartill kommer *röntgenlaboratoriet*. Undervisningen i ortodonti (tandreglering) och barntandvård äger för närvarande rum i samband med undervisningen i protéslära och tandfyllning.

Den praktiska undervisningen är uppdelad i två perioder. Den första benämnes den *propedeutiska*, under vilken kandidaterna genomgå fantomkurser (övningsarbeten i laboratorierna), den andra den *kliniska*, under vilken kandidaterna syssla med patientbehandling och därmed direkt sammanhängande arbeten.

Lärarrådet har framhållit, att en utökning av elevantalet vid institutet från högst 90 till 120 årligen nyintagna elever icke påverkar organisationen av undervisningen för tandläkarkandidatexamen.

I samband med utökning av elevantalet vid tandläkarinstitutet bör, anser lärarrådet, emellertid en viss omläggning av undervisningen vid institutet äga rum. Sålunda bör en särskild *ortodonti- och barntandvårdsavdelning* inrättas, i organisatoriskt avseende i huvudsak likställd med röntgenlaboratoriet.

De skäl, som tidigare kunnat åberopas för anordnande för samtliga studerande vid institutet av en fullgod undervisning i barntandvård, hade i och med tillkomsten av folktandvården ytterligare i hög grad stärkts. Folktandvårdsklinikerna vore nämligen till omkring halva sin kapacitet inriktade på behandling av barnens tänder. Det syntes därför angeläget, att också möjlighet till utbildning av tandläkare, skolade särskilt för denna gren av odontologien, tillskapades. Det hade främst varit folktandvårdens behov av tandläkare, som föranlett de från olika håll framförda kraven på utökning av tandläkarinstitutets examinationskapacitet. Enligt lärarrådets bestämda mening skulle folktandvårdens behov tillgodoses på ett föga ändamålsenligt sätt, om icke en dylik utvidgning av institutet förknippades med ett samtidigt anordnande av god undervisning i barntandvård för institutets samtliga studerande.

Vidare har lärarrådet ansett de blivande tandläkarnas *röntgenutbildning* för närvarande otillräcklig. Den inskränkte sig nämligen till en kortare teoretisk kurs i röntgenologi. Någon klinisk utbildning lämnades överhuvudtaget icke. Kandidaterna bibringades därför icke den skicklighet i diagnostik, som en god röntgenutbildning avsåge att giva. Lärarrådet ansåge sig till följd härav böra föreslå en sådan förstärkning av röntgenlaboratoriets organisation och utrustning, som möjliggjorde en tillfredsställande utbildning i ämnet.

Personalorganisationen. Beträffande nu gällande personalförteckning för tandläkarinstitutet, fastställda arvodesbelopp och särskilda ersättningar torde få hänvisas till statsliggaren, sid. 467 f.

Lärarrådet har framhållit, att behovet av personal enligt det av lärarrådet framlagda förslaget till personalorganisation vid tandläkarinstitutet med hänsyn till det statsfinansiella läget av lärarrådet beräknats mycket knappt. Under erinran om den i 1942 års statsverksproposition föreslagna, sedermera genomförda arvodesregleringen, som innebar, att de arvoden och ersättningar, som vid 1941 års riksdag i samband med dyrtidstilläggens avveckling uppräknades med i runt tal 26 procent, för budgetåret 1942/43 skulle höjas med ytterligare omkring 5 procent (med avrundning uppåt), har lärarrådet vidare framhållit, att lärarrådet förutsatte, att, därest den föreslagna arvodeshöjningen genomfördes, de av lärarrådet föreslagna arvoden a finge undergå motsvarande ökning.

Den huvudsakliga innebörden av lärarrådets förslag till personalorganisation framgår av följande översikt:

1. **Ordinarie lärare.** De tre ordinarie lärarna vid institutet tillhöra för närvarande lönegraden A 24. Härjämte åtnjuter en var av dem lönetillägg å 1,620 kronor. Lärarrådet föreslår, att ifrågavarande lärare, under benämning professorer, uppflyttas till lönegraden A 30, varvid dels det särskilda lönetillägget skulle bortfalla, dels ock ökning av tjänstgöringsskyldigheten skulle vidtagas på sådant sätt, att lärarna skulle åläggas en dylik tjänstgöring av 5 timmar (nu 3—4 timmar). I samband med att nämnda löneställning skulle fastställas skulle lärarna härjämte medgivas rätt att, om de så önska, på institutet utöva privatpraktik under högst den tid av dagen, som icke omfattas av deras tjänstgöringsskyldighet. Härvid borde lärarna få för privatpraktiken använda den fullständiga tandläkarutrustning, som för tillgodoseende av tjänstens behov förutsatts skola finnas i deras tjänsterum. För den biträdes hjälp, som erfordrades och borde ställas till förfogande av institutet, borde lärarna gälda ersättning enligt utfärdade föreskrifter.

2. **Laboratorer och assisterande lärare.** Samtliga dessa befattningshavare åtnjuta nu arvoden, fastställda till 5,400 kronor och hava en daglig tjänstgöringstid av 2 ½ timmar. Lärarrådet föreslår, dels att laboratorn på röntgenlaboratoriet, vilken till skillnad från övriga laboratorer intager ställningen såsom avdelningschef, inplaceras i lönegraden A 22, dels ock att övriga laboratorer och assisterande lärare under gemensam benämning laborator bliva extra ordinarie tjänstemän i 21 lönegraden. Den dagliga

tjänstgöringstiden skulle samtidigt med den sålunda föreslagna ändrade löneställningen ökas till 4 timmar.

3. *Assistenter och amanuenser.* De nuvarande extra lärarna och röntgenassistenten, vilka åtnjuta arvode å 3,600 kronor, skulle ersättas av assistenter med arvode å 4,400 kronor, motsvarande med omkring fem procent förhöjning ett arvode å 4,650 kronor. Vidare skulle de nuvarande assistenterna med arvode å 2,200 kronor, respektive 1,800 kronor utbytas mot amanuenser med arvode å 2,000 kronor, motsvarande med fem procents förhöjning ett arvode å 2,100 kronor. I samband härmed skulle de nya assistenternas och amanuensernas tjänstgöringsskyldighet ökas från 2½ till 3 timmar dagligen.

4. *Sköterske- och biträdespersonal.* Lärarrådet har — med erinran, att frågan om en allmän översyn av organisationen av biträdespersonalen vid institutet, vilken såväl lönenämnden som riksdagens statsutskott år 1938 fann påkallad, alljämt vore olöst — icke nu berört denna organisationsfråga, i annan mån än som betingades av inrättande av vissa nya tjänster på grund av den utökade verksamheten vid institutet ävensom av ändring i anställningsvillkoren för vissa befattningshavare. Lärarrådet föreslår *dels* ordinarie anställning i lönegraden A 7 för sköterskan på protésavdelningen och sköterskan på tandfyllningsavdelningen, vilka nu tillhöra lönegraden Eo 7, *dels* uppflyttning från lönegraden Eo 6 till Eo 7 av sköterskan på röntgenlaboratoriet, *dels* nyinrättande av en sköterskebefattning i lönegraden Eo 7 på ortodonti- och barntandvårdsavdelningen, *dels* nyinrättande av 4 tandsköterskebefattningar i samma lönegrad som för närvarande eller Eo 6, *dels* att kontrollantbiträden och tekniska biträden, vilka nu åtnjuta arvode å 3,200 kronor, skulle få extra ordinarie anställning i 4 lönegraden, *dels* nyanställande på tandfyllningsavdelningen av ett kliniskt biträde i lönegraden Eo 4, *dels* ersättande av biträdet å röntgenlaboratoriet, som nu uppbär arvode å 1,950 kronor, med en befattning såsom tekniskt biträde i lönegraden Eo 4, *dels* ock inrättande av en befattning såsom kliniskt biträde i lönegraden Eo 4 samt av 3 skrivbiträdesbefattningar i lönegraden Eo 2, en på var och en av de tre huvudavdelningarna.

5. *Gemensam personal.* Tandläkarinstitutets inspektor äger nu i denna egenskap uppbära årligt arvode av 1,700 kronor samt dessutom såsom ordförande i examensnämnden viss del av inflytande examensavgifter, dock sammanlagt högst 1,200 kronor. Med hänsyn till ökad arbetsbörda i samband med elevantalets ökning föreslår lärarrådet en höjning av hans ersättning samt av samma anledning även ökning av sekreterararvodet från nu 2,800 kronor till 3,400 kronor. Vidare borde befattningar som reparatörsbiträde med arvode å 3,000 kronor och preparatris i lönegraden Eo 7 för det vetenskapliga laboratoriet nyinrättas. Sistnämnda arvode, 3,000 kronor, innebär med omkring 5 procent förhöjning ett uppåt avrundat arvodesbelopp av 3,200 kronor.

6. *Sammanfattning av personalorganisationen.* Antalet befattningar och löneställning vid nuvarande förhållanden och enligt lärarrådets förslag framgår av följande sammanställning, i vilken av lärarrådet föreslagna arvodesbelopp för vissa befattningar med hänsyn till den för innevarande budgetår genomförda arvodesregleringen uppräknats med i runt tal fem procent.

Nuvarande organisation.			Lärarrådets förslag.		
Befattning	Antal	Löne-ställning	Befattning	Antal	Löne-ställning
<i>Lärare.</i>			<i>Lärare.</i>		
Ordinarie lärare	3	A 24 (+ 1,620)	Professorer	3	A 30
Assisterande lärare	2	5,400	Laborator å röntgenlaboratoriet	1	A 22
Laboratorer	8	5,400	Laboratorer	8	Eo 21
Extra lärare	8	3,600	Assistenter	12	4,650
Röntgenassistent	1	3,600	Amanuenser	18	2,100
Assistenter	2	2,200			
”	13	1,800			
<i>Sköterske- och biträdespersonal.</i>			<i>Sköterske- och biträdespersonal.</i>		
Laboratoriebiträde	1	A 7	Laboratoriebiträde	1	A 7
Sköterska	1	A 7	Sköterskor	3	A 7
Sköterskor	2	Eo 7	”	2	Eo 7
Sköterska	1	Eo 6	Tandsköterskor	11	Eo 6
Tandsköterskor	5	Eo 6			
”	2	temp.	Kontrollantbiträden	3	Eo 4
Kontrollantbiträden	3	3,200	Tekniska biträden	3	Eo 4
Tekniska biträden	2	3,200	Kliniskt biträde	1	Eo 4
Biträde	1	1,950	Skrivbiträden	3	Eo 2
Skrivbiträde	1	3,000			
<i>Gemensam personal.</i>			<i>Gemensam personal.</i>		
Inspektor	1	1,700 (+ 1,200)	Inspektor	1	1,700 (+ ökad ersättning)
Sekreterare	1	2,800	Sekreterare	1	3,400
Kassörska	1	A 7	Kassörska	1	A 7
”	1	Eo 7	”	1	Eo 7
Kanslibiträde	1	A 7	Kanslibiträde	1	A 7
Reparatör	1	A 7	Reparatör	1	A 7
Vaktmästare, tillika portvakt	1	3,500	Vaktmästare, tillika portvakt	1	3,500
Tamburvakt	1	3,200	Tamburvakt	1	3,200
			Reparatörsbiträde	1	3,200
			Preparatris	1	Eo 7

Sammanlagda antalet befattningshavare skulle enligt lärarrådets förslag ökas från nu 64 till 79. Kostnaderna för den nya personalorganisationens genomförande har lärarrådet uppskattat till i runt tal 90,000 kronor.

7. Personalorganisationens genomförande. Lärarrådet, som räknat med att den ökade elevintagningen vid tandläkarinstitutet skulle genomföras från och med höstterminen 1942 och omläggningen av utbildningen från och med höstterminen 1943, har framhållit, att institutets omgestaltning komme att i hög grad taga i främsta rummet avdelningsföreståndarnas — d. v. s. de nuvarande tre ordinarie lärarnas och laboratorns på röntgenlaboratoriet — tid och arbetskrafter i anspråk. Med hänsyn härtill torde en utsträckning av deras dagliga tjänstgöring och därmed en ändrad anställningsform för dem böra genomföras redan från och med den 1 juli 1942. Även för institutets kansli komme en ökad arbetsbörda att inträda vid nämnda tid. I övrigt borde den ändrade personalorganisationen införas från och med den 1 juli 1943.

Remissyttranden m. m.

Kanslern, som i huvudsak icke funnit något att erinra mot lärarrådets förslag, har i fråga om personalorganisationen velat ifrågasätta vissa modifikationer och härom anfört följande.

Tandreglerings- och barntandvårdsavdelningen syntes enligt förslaget komma att inta en med röntgenavdelningen jämförlig självständig ställning inom institutet. Vid sådant förhållande syntes befogat, att den laborator, som skulle förestå förstnämnda avdelning, erhöle samma avlöningsförmåner som laboratorn å röntgenavdelningen. Beträffande båda dessa avdelningar gällde för övrigt, att de inom en jämförelsevis nära liggande framtid torde komma att erhålla sådan betydelse för tandläkarutbildningen, att frågan om inrättandet av professorsbefattningar i respektive ämnen bleve aktuell. Det kunde därför ifrågasättas, om ej här omhandlade två laboratorbefattningar borde, i likhet med övriga laboratorbefattningar, vara extra ordinarie tjänster, ehuru väl placerade i högre lönegrad än Eo 21.

Det syntes kanslern vara mera praktiskt, att de föreslagna skrivbiträdena räknades såsom tillhörande den gemensamma kanslipersonalen. Med hänsyn till de kompetensfordringar, som måste uppställas för innehavaren av den föreslagna befattningen som kliniskt biträde, syntes lönegraden Eo 4 vara väl låg.

Slutligen ville kanslern framhålla, att den av lärarrådet föreslagna rätten för ordinarie och extra ordinarie lärare vid institutet att i institutets lokaler utöva privatpraktik torde vara en förutsättning för att man skulle kunna genomföra den föreslagna ökningen av dessa lärares undervisningsskyldighet utan risk för att de personer, som vore mest kvalificerade för de olika befattningarna, av ekonomiska skäl skulle anse sig förhindrade att ställa sig till institutets förfogande.

Medicinalstyrelsen har yttrat bland annat följande.

Förslaget att i samband med utbyggnaden anordna en förbättrad undervisning i barntandvård och ortodonti (tandreglering) ville styrelsen för sin del livligt tillstyrka. Det syntes emellertid rimligt, att den nya ortodonti- och barntandvårdsavdelningen från början bleve fullt jämställd med övriga avdelningar. Föreståndaren för densamma borde sålunda få samma lön och tjänsteställning som föreslagits för övriga avdelningschefer. Då det emellertid torde vara svårt att erhålla en avdelningschef, som hade den nödiga kompetensen i båda ämnena, borde dessutom en laborator å avdelningen anställas varjämte de underordnade lärarkrafternas antal borde ökas.

En förbättrad undervisning i röntgendiagnostik vore synnerligen önskvärd, icke minst ur folktandvårdens synpunkt. På grund av läroämnets stora betydelse för nutida odontologisk praxis vore det motiverat att även röntgenlaboratoriet finge en med övriga avdelningar fullt jämbördig ställning, och dess föreståndare borde hava motsvarande lön och tjänsteställning som övriga avdelningschefer vid institutet. Även vid denna avdelning torde behovet av en underordnad lärarpersonal vara mindre väl tillgodosett.

En ökning av antalet årligen utexaminerade tandläkare vore en nödvändig förutsättning för att det alltmer ökade behovet av tandläkare framdeles skulle kunna tillgodoses. Det vore emellertid tydligt, att dessa åtgärder icke

vore tillfyllest för att inom de allra närmaste åren avhjälpa den rådande tandläkarbristen och att därför tillika andra snabbt verkande åtgärder måste vidtagas.

Statskontoret har anfört huvudsakligen följande.

Statskontoret funne en placering av de tre avdelningsföreståndarna i lönegraden A 30 för hög. De torde närmast vara att jämföra med professorerna vid farmaceutiska institutet, vilka vore placerade i lönegraden A 28. Statskontoret kunde icke heller tillstyrka, att laboratorerna, vilkas dagliga tjänstgöring endast skulle omfatta 4 timmar, erhöles extra ordinarie anställning. Häremot talade även, att laboratorstjänsterna torde hava karaktären av genomgångsbefattningar. Laboratorerna borde därför jämväl i fortsättningen endast åtnjuta arvode, förslagsvis uppgående till 7,500 kronor för år. Vad anginge befattningen såsom laborator och föreståndare för röntgenlaboratoriet kunde statskontoret tillstyrka dess placering i lönegraden A 22 endast under förutsättning, att för densamma stadgades full tjänstgöringstid (42 timmar per vecka) och att den icke vore att anse såsom genomgångstjänst.

Statskontoret måste vidare uttala sitt bestämda avstyrkande av förslaget, att de ordinarie lärarna och laboratorerna skulle beredas möjlighet att utöva privatpraktik på tandläkarinstitutet. En sådan anordning skulle innebära en otillfredsställande sammanblandning av tjänsteutövning och en privat verksamhet, vilkens omfattning i stort sett helt undandroge sig kontroll, varjämte anspråk på liknande förmåner med fog skulle kunna resas av tjänstemän inom andra delar av statsförvaltningen.

I detta sammanhang ansåge sig statskontoret böra erinra om att lärarna vid de till karolinska institutet förlagda teoretiska undervisningskurserna och läraren i den praktiska undervisningen i kirurgi av eleverna uppbure avgifter, som — enligt uppgifter, som under hand inhämtats från universitetskanslersämbetet — växlade från 40 kronor per elev i ämnet kirurgi till 60 kronor per elev i ämnet kemi med metallurgi och läkemedelslära. Lärarnas inkomster av ifrågavarande kursverksamhet skulle således genom den föreslagna ökningen av elevantalet komma att stiga med belopp växlande mellan ungefär 1,200 och 1,800 kronor. Enligt statskontorets mening borde i samband med omorganisationen kursavgifterna ersättas av terminsavgifter till tandläkarinstitutet och lärarna i stället tillerkännas fasta arvoden för kurserna.

Vad anginge biträdespersonalen ansåge sig statskontoret — under hänvisning till den omförmälda översynen av dess organisation — böra förorda, att denna personal tills vidare, i den mån den nyanställdes i samband med utvidgningen av institutet, endast erhöles extra anställning. För övrigt ville statskontoret beträffande ifrågavarande personal framhålla, att tandsköterskorna syntes böra placeras i högst lönegraden 4.

Enligt statskontorets mening borde inspektorns arvode i sin helhet uppföras å arvodesstaten och examensavgifterna i stället tillföras inkomstiteln Inkomster vid tandläkarinstitutet. Ehuru arvodet vore förhållandevis högt — ordföranden i direktionen för karolinska sjukhuset uppbure för närvarande ett arvode av 3,000 kronor — ville statskontoret icke motsätta sig, att det därvid upptoges till oförändrat belopp eller 2,900 kronor. Statskontoret kunde således icke tillstyrka någon höjning av detta arvode liksom icke heller av sekreterarens ersättning å 2,800 kronor för år.

Vidkommande genomförandet av omorganisationen ville statskontoret icke motsätta sig, att avdelningsföreståndarna och laboratorn å röntgenlaboratoriet erhöle den förordade förbättringen av sina anställningsvillkor redan från och med budgetåret 1942/43. Däremot kunde statskontoret icke tillstyrka, att den ändrade personalorganisationen i övrigt helt genomfördes från och med den 1 juli 1943, utan torde detta böra ske successivt, i den mån vederbörande kurser berördes av ökningen av elevantalet.

Allmänna lönenämnden har anfört huvudsakligen följande.

Ordinarie lärare. Lönenämnden ansåge för sin del, att den föreslagna möjligheten för lärarna att få inom institutet utöva privatpraktik — vilken anordning ansetts ändamålsenlig med hänsyn såväl till undervisningsverksamheten som till lärarkårens rekrytering — måste anses innebära en så betydande förmån, särskilt om den förbundes med rätt att utnyttja institutets utrustning, att det kunde ifrågasättas, huruvida icke en löneställning för de ordinarie lärarna enligt 28 lönegraden kunde anses tillfyllest. Erinras finge, att professorerna vid farmaceutiska institutet tillhörde sistnämnda lönegrad. Med hänsyn till att den nuvarande löneställningen för institutets ordinarie lärare närmade sig lön enligt 28 lönegraden samt till att den dagliga tjänstgöringen föresloges utökad till 5 timmar (för närvarande torde enligt vad lönenämnden under hand erfarit den dagliga tjänstgöringen kunna angivas till 3—4 timmar) hade lönenämnden emellertid ansett sig icke böra motsätta sig förslaget om de ifrågavarande lärartjänsternas uppflyttning till 30 lönegraden. Lönenämnden ville emellertid härvid uttala, att lönenämnden förutsatte, att frågan om gottgörelse från lärarnas sida för utnyttjandet vid privatpraktiken av institutets utrustning ävensom materiel gjordes till föremål för övervägande. Framhållas finge i detta sammanhang, att enligt förslaget lärare, som utövade privatpraktik å institutet, förutsatts skola gälda viss ersättning för biträdeshjälp.

Laboratorer och assisterande lärare. Lönenämnden hade intet att erinra mot förslaget, att laboratorerna å protésavdelningen, tandfyllningsavdelningen och ortodonti- och barntandsvårdsavdelningen samt de assisterande lärarna å tandkirurgiska avdelningen erhöle ställning av extra ordinarie tjänstemän i 21 lönegraden med gemensam benämning laborator.

Lönenämnden tillstyrkte vidare förslaget, att laboratorn å röntgenlaboratoriet inplacerades i 22 lönegraden. Enligt lönenämndens förmenande syntes emellertid befattningen, som nu vore arvodesavlönad, tills vidare böra upp- tagas såsom extra ordinarie.

Vad lönenämnden i det föregående anfört rörande gottgörelse för utnyttjande i privatpraktik av institutets utrustning och materiel ävensom angående ersättning för biträdeshjälp borde äga motsvarande tillämpning beträffande laboratorerna.

Assistent- och amanuenser. Emot lärarrådets förslag i denna del vore från lönenämndens sida intet att erinra.

Sköterske- och biträdespersonal. Frågan om en allmän översyn av organisationen av biträdespersonalen vid tandläkarinstitutet vore alltjämt olöst. Lönenämnden — som funne det angeläget, att en sådan översyn komme till stånd så snart förhållandena det medgäve — inskränkte

sig i förevarande sammanhang till att understryka, att de nu föreslagna anordningarna till en del måste anses ha provisorisk karaktär.

Mot förslaget att till ordinarie stat överföra sköterskorna å protés- och tandfyllningsavdelningarna hade lönenämnden intet att erinra. I fråga om uppflyttning av sköterskan å röntgenlaboratoriet från Eo 6 till Eo 7 samt nyinrättande av en sköterskebefattning i Eo 7 å ortodonti- och barntandvårdsavdelningen ville lönenämnden anföra, att nämnden anslöte sig till förslaget i denna del, dock under förutsättning, att för befattningarna erfordrades sjuksköterskekompetens. Slutligen ansåge sig lönenämnden böra ifrågasätta, huruvida icke sköterskorna borde benämnas avdelningssköterskor. Lönenämnden ansåge sig kunna biträda lärarrådets förslag beträffande tandsköterskorna.

Lönenämnden hade för sin del intet att erinra mot att kontrollantbiträdena — lämpligen under ändrad benämning av kontrollbiträden — och de tekniska biträdena, i den utsträckning som föreslagits, erhöle extra ordinarie anställning och inplacerades i 4 lönegraden.

I avvaktan på översynen av biträdespersonalen vid institutet syntes det kliniska biträdet på tandfyllnadsavdelningen tills vidare böra anställas såsom extra tjänsteman.

Enligt lönenämndens mening torde befattningen såsom biträde på röntgenlaboratoriet under oförändrad benämning tills vidare böra hänföras till lönegraden Eo 2.

Gemensam personal. Lönenämnden ansåge sig böra ifrågasätta lämpligheten av ett bibehållande av den nuvarande anordningen, enligt vilken tandläkarinstitutets styresman — som vore en av karolinska institutets professorer — för sitt arbete med tandläkarinstitutets angelägenheter avlönades dels medelst arvode, dels genom viss del av examensavgifterna. Den nu föreslagna utvidgningen av tandläkarinstitutet, som syntes göra behovet av en kontrollerande och övervakande chefsbefattning mera framträdande, syntes enligt lönenämndens mening aktualisera frågan, huruvida icke en omprövning borde ske av den lämpligaste formen för anordnandet av chefskapet för institutet. Då emellertid detta spörsmål tarvade närmare utredning, ville lönenämnden för närvarande icke motsätta sig, att någon höjning viddtoges beträffande maximigränsen för de inspektor tillkommande examensavgifterna.

Den i framställningen väckta frågan om ökad ersättning till tandläkarinstitutets sekreterare syntes lönenämnden böra tills vidare anstå.

Befattningen såsom vaktmästare, tillika portvakt, torde böra omändras till expeditionsvaktstjänst i 5 lönegraden, varvid portvaktssysslorna borde anförtros annan person mot särskild ersättning eller fri bostad. Förslag härutinnan hade även framställts av 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga.

I avvaktan på översyn av biträdespersonalen torde preparatorsbefattningen böra upptagas såsom en extra befattning.

I *särskilda yttranden* hava två av lönenämndens ledamöter anfört i vissa avseenden från majoritetens förslag avvikande meningar.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse har framhållit följande.

Intagningen vid institutet, som avsåges äga rum endast vid hösttermins början, komme att för de värnpliktiga, som fullgjorde militär tjänstgöring under tiden omkring juni—december samma år som studentexamen avlades,

innebära, att en hel vårtermin icke kunde ägnas åt studier. Med hänsyn härtill ville sjukvårdsstyrelsen, ehuru väl medveten om svårigheterna att upplägga studieplan för tandläkarinstitutet, likväl framhålla önskvärdheten av att — utan att fördröja genomförandet av det framlagda förslaget om ökning av antalet elever till 120 — undersökning verkställdes angående möjligheten av två intagningar, en vid höstterminens och en vid vårterminens början. En dylik anordning skulle komma att tillgodose de värnpliktigas intressen.

Tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening har anfört, att det av lärarrådet föreslagna antalet lärare vore för litet för undervisningens ändamålsenliga och trygga bedrivande. Under framhållande av vikten av att ökade förutsättningar skapades för forskningsarbete vid institutet, bland annat genom förbättrande av löne- och tjänsteförhållandena för den underordnade lärarpersonalen, har föreningen vidare anfört bland annat följande.

Med hänsyn till att laboratorerna skulle vara vetenskapligt meriterade och hava avlagt prov, vore föreningen icke övertygad om, att den mycket stora olikheten enligt lärarrådets förslag i lönesättningen för professorerna och laboratorerna vore rimlig.

För laboratorernas och övriga underlärares del hängde frågan om lönesättningen intimt samman med frågan, i vad mån tjänstgöringen vid institutet lämnade tid övrig för privatpraktik. Hållandet av lokal, utrustning och personal för privatpraktik vore ett mycket kostsamt företag, särskilt i Stockholm, och dessa kostnader vore fasta, alltså oberoende av huru många timmar om dagen tandläkaren hade tillfälle att arbeta i sin praktik. Uppenbarligen fordrades under alla förhållanden en viss praktiktid per dag redan för att få dessa kostnader täckta och ytterligare arbetstid för att praktiken skulle kunna giva det överskott, som för laboratorernas del skulle kunna utgöra ett rimligt tillskott till den låga lönen.

Om man utginge från den såsom normal ansedda 7-timmarsarbetsdagen, som icke syntes böra överskridas åtminstone av de lärare, av vilka man väntade att de under ytterligare ett antal timmar skulle producera vetenskap, funne man, att för professorerna 2 timmar och för laboratorerna 3 timmar återstode för privatpraktik. Enligt omfattande utredningar, som tidigare ställts till lärarrådets förfogande, framginge, att en så kort tid som 2—3 timmar för privatpraktik i allmänhet icke gäve något som helst överskott. Att de icke-ordinarie lärarna hittills lyckats hålla uppe en dräglig ekonomisk ställning genom att liksom tandläkare i allmänhet arbeta långt utöver normalarbetsdagen, vore ett tillstånd, som icke borde fortsätta, i fall man väntade, att institutionslärarna i första hand skulle svara för framstegen inom odontologien.

Med kännedom om att en lönande privatpraktik icke kunde förenas med en alltför lång daglig tjänstgöring vid institutet, hade lärarrådet föreslagit och kanslern tillstyrkt en anordning, enligt vilken avdelningschefer och laboratorer skulle erhålla möjlighet att bedriva privatpraktik i lokaler inom institutet. Fördelarna härmed för lärarna skulle vara, att omkostnaderna sannolikt skulle bli något lägre och en del restider bortfalla. Emellertid medförde detta förslag många vanskligheter. Ovisst vore, om vederbörande lärares klientel vore villigt att komma till tandläkarinstitutet från de olika stadsdelar, där praktiken varit belägen. Enligt uppgjorda planritningar komme såväl mottagnings- som väntrumförhållandena ingalunda att motsvara de anspråk, som

ett nutida privatklientel ställde. Utom för de tre avdelningscheferna, vilka redan nu disponerade egna undersökningsrum, syntes avsett, att lärarnas tjänsterum, där eleverna tenderade, samtidigt skulle utgöra privatpraktikens mot-tagningsrum. Ställning hade icke tagits till frågan om för privatpraktiken erforderliga sköterskor och tandteknikerpersonal eller om de principer, enligt vilka läraren skulle lämna ersättning för dessa förmåner.

Det torde vara förståeligt, att de berörda lärarna, innan dessa förhållanden preciserats, ställde sig mycket tveksamma inför risken att förlora det kapital, som en inarbetad praktik representerade. Riktigast vore väl att, i likhet med vad förslaget avsåge för de tre huvudlärarna, beräkna en så skälig lön även för de underordnade lärarna, att det stora riskmoment, som otvivelaktigt vore förenat med en överflyttning av privatpraktiken till tandläkarinstitutet, kunde anses kompenserat. Föreningen ansåge sig nödsakad enträget anhålla att få medverka vid lösandet av hithörande frågor.

Föreningen ville emellertid redan nu som sin åsikt framhålla, att laboratorerna på grund av de anspråk, som komme att ställas på denna lärarkategori, borde beredas ordinarie anställning.

De två övriga, till numerären största lärargrupperna, assistenter och amanuenser, komme enligt förslaget såsom innehavare av förordnanden och därmed följande avsevärt lägre löneplacering att ekonomiskt nästan helt vara beroende av sin privatpraktik. Det syntes därför vara förenat med avsevärda risker för rekryteringen av dessa lärarkategorier att öka den dagliga tjänstgöringstiden utöver den nuvarande även med beaktande av den ringa förbättring i löneförhållandena, som föreslagits.

3. Tandläkarinstitutets omkostnader.

Lärarrådet har i förevarande sammanhang framhållit, att den ökade belastning å de särskilda anslagsposterna, som komme att föränledas av elevantalets ökning, icke vore möjlig att nu exakt beräkna. Det ökade medelsbehovet torde emellertid komma att främst göra sig gällande under posterna till förbrukningsmateriel, undervisnings- och åskådningsmateriel samt expenser. En ökad belastning av dessa poster med i runt tal 30 procent torde böra beräknas. En anslagsökning med omkring 40,000 kronor torde alltså kunna av denna anledning påräknas.

4. Tandläkarinstitutets inkomster.

Terminsavgifterna utgöras av varje odontologie kandidat under hans studier för tandläkarexamen med 200 kronor för termin. Någon befrielse medges icke.

Vid nuvarande studenttal har lärarrådet beräknat ifrågavarande avgifter normalt till omkring 110,000 kronor för år. Med det föreslagna högre antal studerande vid institutet beräknar lärarrådet, att terminsavgifterna komma att stiga till omkring 160,000 kronor.

Statens inkomst av *examensavgifter* vid tandläkarinstitutet uppgå till i genomsnitt omkring 6,000 kronor för år och kunna efter en ökning av elev-

antalet enligt lärarrådets beräkningar förväntas stiga till minst omkring 8,000 kronor.

Patientavgifterna utgå efter grunder, som bestämmas för varje särskild avdelning med hänsyn bland annat till patienttillströmningen. En ökning och delvis omläggning av avgifterna har diskuterats och torde enligt lärarrådets förmenande kunna genomföras. Statens nettoinkomst av patientavgifter har under de senaste fem åren uppgått till i genomsnitt omkring 90,000 kronor.

Beträffande dessa avgifter har *lärarrådet* anfört följande.

Vid protésavdelningen tillämpades redan nu relativt höga taxor och de hjälpsökandes antal vore ej större än att det helt utnyttjades för undervisningen. Någon höjning av avgifterna vid denna avdelning torde därför icke nu böra genomföras. Vid tandfyllningsavdelningen vore däremot patienttillströmningen så stor, att endast omkring en tredjedel av de tandvårdssökande kunde behandlas. En ökning av avgifterna syntes därför möjlig med 10 procent; en än större höjning av rotfyllningsavgifterna syntes dock lämplig. En inkomstökning av omkring 5,000 kronor torde härigenom kunna påräknas. Vid tandkirurgiska avdelningen upptoges för närvarande ingen annan avgift än för bedövning. En ändring härutinnan torde kunna vidtagas, varigenom en inkomstökning av omkring 5,000 kronor torde kunna vinnas. De vid röntgenlaboratoriet utgående avgifterna torde slutligen kunna höjas med 10—20 procent, innebärande en inkomstökning av omkring 2,000 kronor.

Sammanlagt skulle sålunda berörda öknings av patientavgifterna för staten medföra en årlig inkomstökning av omkring 12,000 kronor. Bibehållandet av dessa avgiftsökningar måste emellertid vara beroende av patienttillströmningen.

Lärarrådet har vidare framhållit, att, därest elevantalet vid institutet utökades på sätt nu planlades, komme emellertid en ytterligare stegring av inkomsterna att vinnas genom den ökade patientbehandling, som därefter kunde lämnas. Inkomstökningen på grund av denna omständighet torde komma att uppgå till minst omkring 30,000 kronor för år. Sammanlagt skulle sålunda en inkomstökning av patientavgifter kunna beräknas med minst omkring 42,000 kronor för år. De årliga patientavgifterna skulle då uppgå till minst omkring 132,000 kronor.

Tandläkarinstitutets sammanlagda inkomster och den möjliga framtida inkomststegringen framginge av nedanstående sammanställning.

	Nuvarande inkomster kronor	Framtida inkomster kronor	Inkomst- ökning kronor
Terminsavgifter	110,000	160,000	50,000
Examensavgifter	6,000	8,000	2,000
Patientavgifter	90,000	132,000	42,000
Summa kronor	206,000	300,000	94,000

Ovannämnda inkomster och inkomstökning kunde på olika sätt jämföras med statens utgifter för tandläkarinstitutet. Gjordes jämförelse med utgifterna för löner och andra årliga omkostnader för verksamheten, kunde det konstateras, att statens nettoutgift för tandläkarutbildningen bleve förhållandevis mycket låg. Vidare kunde påpekas, att den ovan angivna årliga inkomstökningen överstege den utgiftsökning, som i det föregående beräknats i fråga om personallöner efter en utökning av institutets elevantal. Gjordes åter jämförelsen mellan inkomster å ena sidan och de av lärarrådet beräknade engångskostnaderna för materielutrustning i samband med institutets utvidgning och modernisering, kunde vidare konstateras, att inkomsterna under två à tre år tillsammans överstege sagda engångskostnader.

Lärarrådet ansåge, att även dessa omständigheter talade för att tandläkarinstitutet nu gäves en organisation och utrustning, som svarade mot behoven i olika avseenden.

Medicinalstyrelsen har yttrat följande.

I samband med frågan om institutets utvidgning ville medicinalstyrelsen föreslå en förbättring av de ekonomiska villkoren för tandläkarstuderandena, vilka för närvarande själva finge bekosta en stor del av den odontologiska undervisningen. Det tillämpade systemet för finansiering av undervisningen, vilket torde vara unikt inom högre svenskt undervisningsväsende, borde på lämpligt sätt avvecklas. Enligt en av Sv. Wicksell och Tage Larsson verkställd utredning (stat. off. utr. 1936: 34) kunde sammanlagda studiekostnaderna för varje tandläkarstuderande beräknas till genomsnittligt 5,000 kronor per år, vilket vore högre än motsvarande kostnader vid någon annan svensk högskola.

Då nu vårt land stode i begrepp att till folkhälsans främjande förverkliga en omfattande och genomgripande social tandvårdsorganisation, torde det vara ett statsfinansiellt intresse, att tandläkarstudierna väsentligt förbilligades. En sådan reducering av studiekostnaderna skulle medföra en minskning av de studerandes skuldsättning och därmed sannolikt en ökad benägenhet att taga anställning inom folktandvården. Den på grund av de dryga studiekostnaderna begränsade krets av medborgare, som vore i stånd att förskaffa sig tandläkarutbildning, kunde under sådana förhållanden tillika förutses vidgad.

Sveriges tandläkareförbund har anfört.

Förbundet ansåge sig böra fästa uppmärksamheten vid det förhållandet, att studiekostnaderna vid tandläkarinstitutet vore avsevärt större än vid högskolorna i allmänhet. Ett nedbringande av dessa höga studiekostnader vore ett gammalt önskemål, som i och med folktandvårdens genomförande ytterligare stärkts. Enligt förbundets uppfattning innebure den föreslagna utökningen av institutets examinationskapacitet i och för sig icke en borgen för att rekryteringen till offentliga tandläkarbefattningar bleve tillfredsställande. En viktig faktor i detta hänseende vore otvivelaktigt, att den nyblivne tandläkaren ej belastades med onödigt stora studiekostnader. En sänkning av de höga terminsavgifterna vore särskilt motiverad.

Av den i ärendet verkställda utredningen framgår, att åtgärder snarast böra vidtagas för att i ökad utsträckning tillgodose främst folktandvårdens men även den militära tandvårdens behov av tandläkare. I sådant syfte har tandläkarinstitutets lärarråd i samråd med representanter för besparingsberedningen föreslagit, att institutets kapacitet, som för närvarande medger en examination av omkring 90 nya tandläkare om året, höjes till 120 tandläkare för år. I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna ansluter jag mig till detta förslag. Den härav betingade ökade elevintagningen bör genomföras från och med höstterminen 1943. Då första årets studier (för tandläkarkandidatexamen) äro förlagda till karolinska institutet, kommer den ökade elevintagningen att göra sig gällande vid tandläkarinstitutet först från och med höstterminen 1944. Medicinalstyrelsen har ansett, att institutets utvidgning borde betraktas allenast såsom en tillfällig åtgärd och att ytterligare ett institut sedermera borde inrättas. Enligt styrelsens mening borde frågan om inrättande av en odontologisk institution i anknytning till universitetet i Lund upptagas till prövning. Jag är icke beredd att förorda en lösning efter sistnämnda linje. Erfarenheten torde få utvisa, om tandläkarinstitutet efter genomförd utvidgning kommer att kunna i tillräcklig grad tillgodose landets behov av tandläkare.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse har ifrågasatt, huruvida icke antalet elevplatser för kvinnliga studerande borde begränsas i syfte att tillgodose mobiliseringsbehovet av manliga tandläkare. I anledning härav får jag erinra, att kanslern för rikets universitet genom beslut den 21 april 1942 bemyndigat lärarrådet att tills vidare vid bestämmandet av den ordning, vari de sökande skola erhålla inträde vid institutet, höja jämförelsetalet för sökande, som fullgjort värnpliktstjänstgöring, med en halv enhet för varje hel månads militär tjänstgöring, dock högst med fyra enheter. Nyssnämnda bedömningsregler för intagning vid institutet tillämpades första gången höstterminen 1942. Antalet då intagna kvinnliga elever utgjorde 32 och antalet manliga elever 59. Motsvarande siffror för höstterminen 1941 voro 48 respektive 45. De anförda intagningssiffrorna visa alltså för höstterminen 1942 en väsentlig förskjutning beträffande antalet manliga och kvinnliga intagna till de manligas favör. I avvaktan på ytterligare erfarenheter beträffande verkningarna av de nu tillämpade bedömningsreglerna för intagning vid institutet torde längre gående åtgärder i det av sjukvårdsstyrelsen angivna syftet icke böra vidtagas.

De av lärarrådet framlagda förslagen angående utbildningen och personalorganisationen vid tandläkarinstitutet stå i samband med frågorna om anordnandet av utvidgade lokaler för institutet och anskaffande av ökad och moderniserad utrustning för detsamma. Erforderliga åtgärder härutinnan kunna emellertid icke slutföras omedelbart utan tidigast inom loppet av något år. Först med ingången av budgetåret 1944/45 torde med hänsyn härtill en

omläggning av utbildningen kunna genomföras och en mer väsentlig förstärkning av personalorganisationen bliva erforderlig. Det är därför tillräckligt, om förslag härutinnan föreläggas 1944 års riksdag. Med hänsyn till vad under ärendets behandling anförts bland annat från tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares sida torde dessutom vissa spörsmål beträffande personalorganisationen böra tagas under förnyat övervägande. Endast i visst avseende, vartill jag återkommer i annat sammanhang, torde ändring i personalorganisationen böra vidtagas redan från och med nästa budgetår. Jag har emellertid ansett lämpligt, att innevarande års riksdag erhåller en orientering beträffande omorganisationsförslaget huvudsakliga innebörd jämväl i övrigt.

Vad först beträffar utbildningsfrågorna får jag erinra, att någon organiserad undervisning i barntandvård för närvarande icke förekommer vid institutet. Viss utbildning i nämnda ämne och i ortodonti äger emellertid rum i samband med undervisningen i protésklära och tandfyllning. Denna provisoriska anordning har icke visat sig vara tillfyllest. Särskilt med hänsyn till folktandvården synes det nödvändigt att sörja för en fullgod undervisning i dessa betydelsefulla grenar av tandvården. Det av lärarrådet framlagda förslaget, att en särskild ortodonti- och barntandvårdsavdelning skall upprättas, anser jag mig därför böra i princip tillstyrka. Likaså finner jag, att övertygande skäl blivit anförda för att röntgenutbildningen förstärkes. Institutets organisation bör alltså utbyggas efter dessa riktlinjer. I anslutning till vad arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse anfört vill jag framhålla, att det bör undersökas, om med hänsyn till de värnpliktigas intressen en sådan omläggning av institutets studieplaner är möjlig att genomföra, att två intagningar vid institutet kunna äga rum varje läsår, en vid höstterminens och en vid vårterminens början.

Beträffande personalorganisationen vill jag — utan att för närvarande annat än delvis taga ställning till förslaget olika detaljer — framhålla, att jag i stort sett anser lärarrådets förslag ägnat att läggas till grund för nämnda organisation. I samband med institutets medelsäskanden för budgetåret 1944/45 torde ifrågavarande organisationsspörsmål i övrigt få göras till föremål för ett mera ingående bedömande. Härvid torde även den av statskontoret berörda frågan om ersättande av de nuvarande avgifterna till lärarna vid de till karolinska institutet förlagda undervisningskurserna med terminsavgifter till tandläkarinstitutet och tillerkännande åt nämnda lärare av fasta arvoden böra upptagas till prövning. I avvaktan på en lösning av denna fråga lärer det böra ankomma på universitetskanslern, som har att fastställa sagda kursavgifter, att vidtaga den jämkning nedåt av avgifterna, som kan anses motiverad med hänsyn till att antalet elever, som har att erlägga dylika avgifter, från och med nästa höst kommer att väsentligt ökas. Med anledning av att allmänna lönenämnden framhållit önskvärdheten av en närmare utredning angående det mest ändamålsenliga ordnandet av in-

stitutets chefsfråga vill jag nämna, att jag anser, att en sådan utredning i sinom tid bör komma till stånd. I samband därmed förtjänar även övervägas, huruvida någon förändring bör vidtagas i fråga om tandläkarinstitutets organisatoriska anknytning till karolinska institutet.

Medicinalstyrelsen och Sveriges tandläkareförbund ha ansett åtgärder påkallade för tandläkarstudiernas väsentliga förbilligande. Tandläkareförbundet har i sådant avseende föreslagit en nedsättning av terminsavgifterna. Kostnaderna för genomgående av tandläkarinstitutet utgöras — förutom av terminsavgifter — jämväl av utgifter dels för viss utrustning, dels ock för materiel för patientbehandlingen.

Eleverna få på egen bekostnad anskaffa bormaskiner med tillbehör, bunsenbrännare, manometrar och annan dylik utrustning. Detta förhållande har sin grund däri, att institutets anslagsmedel icke lämnat tillgång till anskaffning av erforderlig sådan utrustning. I sin skrivelse den 16 februari 1942 har lärarrådet emellertid föreslagit anskaffning av bland annat en hel del utrustning av ifrågavarande slag. Till frågan om institutets utrustning återkommer jag i det följande. I detta sammanhang vill jag endast framhålla, att jag delar åsikten, att elevernas kostnader i förevarande avseende böra nedbringas och att staten därför i skälig utsträckning bör tillhandahålla erforderlig utrustning av ifrågavarande natur.

Viss för patientbehandlingen erforderlig förbrukningsmateriel få eleverna likaledes själva anskaffa. De erhålla dock av patientavgiften viss del, som beräknats motsvara materielkostnaden. Det har emellertid gjorts gällande, att elevens andel i patientavgiften i de flesta fall icke täcker hans kostnader för materielen. Vidare har det framhållits, att eleverna stundom bli ekonomiskt lidande genom att patienterna helt underlåta att betala avgifterna eller ej erlægga elevernas andel däri. Det synes mig tillbörligt, att eleverna i skälig omfattning kompenseras för sina utgifter för materiel för patientbehandlingen. Jag förutsätter, att lärarrådet ägnar denna fråga uppmärksamhet och vidtager eller föreslår de åtgärder, som kunna anses påkallade.

Med de avsevärda kostnader för ögonen, som institutets omorganisation betingar, anser jag mig icke kunna förorda en sänkning av terminsavgifterna.

III. Anslagsberäkningar m. m.

1. Tandläkarinstitutet: Avlöningar.

Förslagsanslaget till avlöningar vid tandläkarinstitutet är för innevarande budgetår uppfört med 250,200 kronor och disponeras på sätt framgår av statsliggaren, sid. 467 f.

Lärarrådet har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår — under föresättning att det av lärarrådet med skrivelse den 16 februari 1942 fram-

lagda omorganisationsförslaget icke nu komme att upptagas till avgörande — beräknat avlöningsanslaget till 263,900 kronor, innebärande en anslagshöjning med 13,700 kronor. Lärarrådet har därvid bland annat föreslagit, *dels* att de båda i lönegraden Eo 7 upptagna avdelningssköterskorna på protésavdelningen och tandfyllnadsavdelningen upptagas å ordinarie stat i lönegraden A 7 i likhet med avdelningssköterskan på tandkirurgiska avdelningen, *dels* att tre kontrollantbiträden och två tekniska biträden, vilka för närvarande avlönas medelst arvode, erhålla extra ordinarie anställning i lönegraden Eo 4, *dels* att två medelst timarvode avlönade tandsköterskor erhålla extra ordinarie anställning i lönegraden Eo 6, *dels ock* att en befattning i lönegraden Eo 7 såsom preparatris å det vetenskapliga laboratoriet skulle inrättas. Beträffande sistnämnda förslag har lärarrådet framhållit, att medel till bekostande av vissa preparationsarbeten för närvarande utginge från omkostnadsanslagets post till institutets vetenskapliga laboratorium. För bedrivande av den för tandvården betydelsefulla tandforskningen vore emellertid dessa medel — även om en mindre anslagshöjning beviljades — otillräckliga, varför ett överförande av kostnaderna för preparatrisen till avlöningsanslaget skulle innebära något ökade forskningsmöjligheter.

Kanslern — som tillstyrkt lärarrådets ovannämnda förslag med undantag av förslaget om inrättande av en befattning såsom preparatris i lönegraden Eo 7 — har vid bifall till de av honom sålunda förordade ändringarna i institutets personalorganisation beräknat avlöningsanslaget för nästa budgetår till 258,300 kronor, innebärande en höjning med 8,100 kronor.

Allmänna lönenämnden har vid sitt ställningstagande till de i kanslerns förevarande framställning upptagna förslagen utgått från att dessa kunde förverkligas utan föregripande av statsmakternas beslut i organisationsfrågan.

Lönenämnden tillstyrkte, att de båda i lönegraden Eo 7 upptagna avdelningssköterskorna upptoges å ordinarie stat i lönegraden A 7, i likhet med vad fallet vore beträffande den tredje av avdelningssköterskorna å institutets tre huvudavdelningar. Ifrågavarande befattningshavare syntes böra erhålla tjänstetiteln »avdelningssköterska» i stället för såsom för närvarande »sjuksköterska».

I framställningen föresloges vidare, att tre kontrollantbiträden och två tekniska biträden, vilka för närvarande avlönades medelst arvode, måtte erhålla extra ordinarie anställning i lönegraden Eo 4. Enligt vad som framginge av i annat sammanhang lämnade uppgifter vore kontrollantbiträdena utbildade tandsköterskor. Lönenämnden finge erinra, att lönenämnden i förutnämnda utlåtande den 27 februari 1942 framhållit, att enligt tandläkarinstitutets lärarråds mening ifrågavarande två kategorier biträdestjänster lämpligen borde placeras i 6 lönegraden men att lärarrådet på grund av rådande allmänna förhållanden ville begränsa sig till att föreslå deras placering i 4 lönegraden. Lönenämnden hade för egen del uttalat, att lönenämnden ansåge sig för det dåvarande böra ansluta sig till lärarrådets förslag om tjänsternas inplacering i 4 lönegraden. I anledning av det nu framlagda förslaget finge lönenämnden åberopa sitt sålunda gjorda uttalande. Lönenäm-

den ville emellertid tillika anföra, att kontrollantbiträdenas tjänstetitel lämpligen borde ändras till kontrollbiträde.

Mot förslaget att två medelst timarvode avlönade tandsköterskor måtte erhålla extra ordinarie anställning i lönegraden Eo 6 hade lönenämnden, under förutsättning att de erhöle heltids- eller halvtidsanställning, intet att erinra.

I *särskilda yttranden* ha två av lönenämndens ledamöter anført i vissa avseenden från majoritetens uttalande avvikande meningar.

Hos Kungl. Maj:t har *föreningen kvinnor i statens tjänst* hemställt, att kontrollantbiträdena och de tekniska biträdena vid tandläkarinstitutet måtte placeras i lönegraden Eo 6 i stället för, såsom lärarrådet föreslagit, i lönegraden Eo 4.

De tre ordinarie lärarna vid tandläkarinstitutet tillhöra för närvarande lönegraden A 24. Härjämte åtnjuter envar av dem lönetillägg med 1,620 kronor för år. Lärarrådet har föreslagit, att ifrågavarande lärare, under benämning professorer, skola uppflyttas till lönegraden A 30, varvid det särskilda lönetillägget skulle bortfalla och den dagliga tjänstgöringsskyldigheten för dem utökas till 5 timmar (nu 3—4 timmar). I samband härmed skulle lärarna medgivas rätt att, om de så önskade, på institutet utöva privatpraktik under högst den tid av dagen, som icke omfattades av deras tjänstgöringsskyldighet. Härvid borde lärarna få för privatpraktiken använda den fullständiga tandläkarutrustning, som för tillgodoseende av tjänstens behov ändock förutsattes skola finnas i deras tjänsterum. För den biträdeshjälp, som erfordrades och borde ställas till förfogande av institutet, borde läraren gälda ersättning enligt utfärdade föreskrifter. Kanslern, som tillstyrkt lärarrådets ifrågavarande förslag, har framhållit, att den av lärarrådet föreslagna rätten för bland annat de ordinarie lärarna vid institutet att i institutets lokaler utöva privatpraktik syntes vara en förutsättning för att man skulle kunna genomföra den föreslagna utökningen av dessa lärares undervisningsskyldighet utan risk för att de personer, som vore mest kvalificerade för de olika befattningarna, av ekonomiska skäl skulle anse sig förhindrade att ställa sig till institutets förfogande. Lönenämnden har erinrat, att professorerna vid farmaceutiska institutet tillhörde lönegraden A 28. Med hänsyn till att den nuvarande löneställningen för institutets ordinarie lärare närmade sig lön enligt 28 lönegraden samt till att den dagliga tjänstgöringen föresloges utökad till 5 timmar, har lönenämnden ej velat motsätta sig förslaget om ifrågavarande lärartjänsters uppflyttning i 30 lönegraden. Lönenämnden har emellertid förutsatt, att frågan om gottgörelse från lärarnas sida för utnyttjande vid privatpraktiken av institutets utrustning ävensom materiel gjordes till föremål för övervägande. Statskontoret har funnit en placering av de tre ordinarie lärarna i lönegraden A 30 för hög och ansett dem närmast vara att jämföra med professorerna vid

Departementschefen.

farmaceutiska institutet. Ämbetsverket har vidare bestämt motsatt sig förslaget, att bland annat ifrågavarande lärare skulle beredas möjlighet att utöva privatpraktik på tandläkarinstitutet.

För egen del vill jag framhålla, att det givetvis skulle vara till institutets fördel, om framför allt avdelningsföreståndarna kunde odelat ägna sin tid och sina krafter åt institutets verksamhet. Det torde emellertid möta betydande svårigheter att för dessa befattningar förvärva tillräckligt kvalificerade personer, om möjlighet till privatpraktik vid sidan av lärarverksamheten icke föreligger. Enär de fasta omkostnaderna för en tandläkares privatpraktik äro i stort sett desamma vid heldagspraktik eller vid en till kortare tid av dagen förlagd praktik, anses det icke ekonomiskt lönande att för ett par timmars privatpraktik om dagen hålla egen lokal och utrustning. Lärarrådets förslag, att de ordinarie lärarna, som äro avdelningsföreståndare, skola tillåtas att i samband med utökning av deras tjänstetid utöva privatpraktik inom institutets lokaler å tid, som faller utom tjänstetiden, bör ses mot bakgrund av sistnämnda omständighet och den fördel, som det ur institutets synpunkt medför, om avdelningsföreståndarna vid behov äro anträffbara inom institutet även å icke tjänstetid.

Om den föreslagna omorganisationen genomföres, innebär detta för de ordinarie lärarna — förutom utökning av den dagliga tjänstetiden — en väsentligt ökad tentamens- och undervisningsskyldighet samt ansvar för större avdelningar. Utsträckningen av tjänstetiden medför, att den tid, som normalt avsetts stå till deras förfogande för privatpraktik, för framtiden förkortas med ty åtföljande inkomstminskning från sådan praktik. Med hänsyn till nämnda omständigheter anser jag mig böra förorda, att ifrågavarande lärartjänster i enlighet med lärarrådets förslag ombildas till professorer i 30 lönegraden samt att lärarna medgivnas rätt att, om de så önska, inom institutet utöva privatpraktik i enlighet med lärarrådets förslag. För biträdes hjälp, som av institutet kan komma att ställas till förfogande för privatpraktiken, liksom för förbrukningsmateriel, som kommer till användning i densamma, bör ersättning lämnas av vederbörande lärare efter institutets självkostnadspris. Det torde få ankomma på universitetskanslern att meddela erforderliga föreskrifter i ämnet.

Under omorganisationstiden torde de ordinarie lärarnas tid och krafter i väsentlig mån behöva tagas i anspråk för med omorganisationen sammanhängande frågor. Med hänsyn härtill förordar jag, att ombildningen av ifrågavarande tre lärartjänster i lönegraden A 24 till professorer i lönegraden A 30 genomföres redan från och med den 1 juli 1943. I samband härmed bör det med de nuvarande befattningarna förenade lönetillägget av 1,620 kronor upphöra att utgå. För att omorganisationen skall kunna genomföras, erfordras, att de nuvarande innehavarna av lärartjänsterna utses till innehavare av de nya professorsbefattningarna. Jag förutsätter, att de äro villiga härtill. Till följd av lönetilläggets slopande kommer emellertid för två av dessa befatt-

ningshavare, vilka för närvarande åtnjuta lön enligt 27 löneklassen, till en början att inträda en löneminskning, vid nuvarande indexläge uppgående till omkring 330 kronor för år. Det synes skäligt, att dessa befattningshavare tillerkännas personlig lönefyllnad med belopp, svarande mot löneminskningen, att utgå så länge och i den mån de kontanta löneförmånerna vid de nya befattningarna understiga befattningshavarnas löneförmåner, det nuvarande lönetillägget inbegripet, den 30 juni 1943. Utgifterna för den personliga lönefyllnaden torde böra bestridas från anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Laboratorn på röntgenlaboratoriet intager i likhet med de ordinarie lärarna ställning såsom avdelningschef. Samma skäl, som anförts för en ombildning av de ordinarie lärartjänsterna redan från och med nästa budgetår, kunna återopas för att så sker även beträffande denna laboratorsbefattning. Med hänsyn bland annat till att frågan om laboratorernas rätt till privatpraktik bör bli föremål för ytterligare övervägande, finner jag det emellertid ej lämpligt att redan nu taga slutlig ställning till frågan om den framtida löneställningen m. m. för ifrågavarande befattningshavare. Jag anser emellertid rimligt, att någon kompensation beredes honom för de med omorganisationen förenade ökade arbetsuppgifterna genom en höjning av det till honom nu utgående arvodet till 7,600 kronor.

De av lärarrådet i anslagsäskandena för nästa budgetår framlagda förslagen till ändringar i institutets personalorganisation, vilka ändringar jämväl upptagits i lärarrådets omorganisationsförslag, torde böra prövas först i samband med omorganisationsförslaget i övrigt.

Beträffande ifrågavarande anslag ifrågasätter jag för nästa budgetår ej andra ändringar än sådana, som föranledas dels av den av mig förordade ombildningen av de nuvarande ordinarie lärartjänsterna och ökningen av arvodet till laboratorn på röntgenlaboratoriet, dels ock av förändringar beträffande löneklassplaceringen för vissa befattningshavare. Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän beräknar jag sålunda till 54,500 kronor (+ 4,500), anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, till 148,740 kronor eller efter avrundning nedåt till 148,700 kronor (— 2,700), anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal till 37,300 kronor (+ 400), anslagsposten till rörligt tillägg till 13,000 kronor (+ 1,100) och avlöningsanslagets slutsumma till (54,500 + 148,700 + 37,300 + 13,000 =) 253,500 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 3,300 kronor.

2. Tandläkarinstitutet: Omkostnader.

Förslagsanslaget till omkostnader vid tandläkarinstitutet är för innevarande budgetår uppfört med 140,000 kronor och disponeras enligt omkostnadsstat, införd på sid. 469 i statsliggaren.

Lärarrådet har hemställt, att ifrågakvarande anslag måtte för nästa budgetår uppföras med 168,500 kronor, innebärande en anslagshöjning med 28,500 kronor. Till stöd härför har anförts.

Delposten till bränsle, lyse och vatten syntes med hänsyn till belastningen böra höjas från 41,200 kronor till 50,000 kronor.

De största utgifterna under delposten till övriga expenser utgjordes av kostnaderna för städning och tvätt. Dessa utgifter hade till följd av ökade priser m. m. betydligt stigit under budgetåret 1941/42. Sålunda beräknades kostnaderna för städning till över 29,000 kronor och för tvätt till inemot 10,000 kronor. På grund av de stegrade priserna m. m. hade de ofrånkomliga utgifterna under denna delpost under budgetåret 1941/42 beräknats uppgå till 48,500 kronor, varför lärarrådet hemställt om tillstånd att överskrida delposten med 3,000 kronor. Under förutsättning av i huvudsak oförändrade priser och med hänsyn till nämnda omständigheter beräknade lärarrådet denna delpost för budgetåret 1943/44 till 48,500 kronor.

Delposten till biblioteket föresloges med hänsyn till stegrade kostnader höjd från 900 till 1,000 kronor.

Delposten till förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet vore nu uppförd med förslagsvis 40,000 kronor. Sedan krigsutbrottet år 1939 hade priserna på sådana förbrukningsartiklar, som vore erforderliga för institutets praktiska verksamhet, stigit med omkring 50 procent, därav under budgetåret 1941/42 omkring 30 procent. Med hänsyn härtill och till vissa andra tillfälliga omständigheter hade de till de olika avdelningarnas förfogande ställda anslagen för ifrågakvarande ändamål visat sig otillräckliga och måst i vissa fall avsevärt överskridas. Vid beräkandet av medelsbehovet för budgetåret 1943/44 måste hänsyn tagas till berörda kostnadsstegring. På grund härav beräknade lärarrådet att — därest den största sparsamhet iakttoges i fråga om förbrukningsmateriel och under förutsättning av i huvudsak oförändrade priser — en ökning av anslaget till 52,000 kronor skulle visa sig tillräcklig.

Delposten till undervisnings- och åskådningsmateriel syntes med hänsyn till inträdd prisstegring böra höjas från 8,400 kronor till 11,000 kronor.

Från delposten till institutets vetenskapliga laboratorium, nu 3,000 kronor, utginge viss ersättning åt en preparatris. Lärarrådet hade föreslagit, att anslag för detta ändamål för framtiden skulle beräknas under avlöningsanslaget. — I fråga om inköp för vetenskapliga ändamål föreläge en i många fall större prisökning än för den ovan avsedda materielen. Ett trängande behov av anslagsökning föreläge därför och av andra skäl, om institutets vetenskapliga verksamhet skulle kunna bedrivas i en skälig utsträckning och med utnyttjande av de förutsättningar därför, institutets verksamhet gäve. Lärarrådet hemställde om en anslagsökning med 5,000 kronor.

Kanslern har, under hänvisning till den av lärarrådet förebragta motiveringen och under framhållande av att belastningen å delposten till förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet under budgetåret 1941/42 uppgått till cirka 53,700 kronor, hemställt, att omkostnadsanslaget i enlig-

het med lärarrådets förslag måtte för nästa budgetår uppföras med 168,500 kronor.

Belastningen å ifrågavarande anslag uppgick för budgetåret 1941/42, då anslaget var uppfört med 140,000 kronor eller med samma belopp som för innevarande budgetår, till i runt tal 165,550 kronor. Med hänsyn härtill torde en viss höjning av anslaget för nästa budgetår vara ofrånkomlig. I sådant avseende tillstyrker jag, att delposten till bränsle, lyse och vatten höjes med 5,000 kronor till 46,200 kronor, delposten till övriga expenser med 3,000 kronor till 48,500 kronor och anslagsposten till förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet med 12,000 kronor till 52,000 kronor. I övrigt anser jag mig icke böra förorda några ändringar beträffande institutets omkostnadsanslag, som för nästa budgetår alltså bör höjas med (5,000 + 3,000 + 12,000 =) 20,000 kronor till 160,000 kronor.

Departement-
schefen.

3. Tandläkarinstitutet: Utrustning.

Lärarrådet har i sin skrivelse av den 16 februari 1942 angående tandläkarinstitutets omorganisation anfört följande.

Den utsträckning av studietiden, som genomfördes år 1935, hade bland annat inneburit, att antalet inom tandläkarinstitutet samtidigt studerande ökades med omkring en tredjedel. Någon motsvarande ökning av institutets materiel i form av behandlingsstolar och annan teknisk utrustning ägde emellertid icke rum. Denna vore därför otillräcklig redan för nuvarande elevantal. Härtill komme emellertid, att utrustningen i stor utsträckning vore omodern och icke ändamålsenlig och därför väl behövde utbytas, om undervisningen och patientbehandlingen skulle kunna hållas på en tillfredsställande samt för alla studerande respektive patienter någorlunda jämn nivå.

En modern och i övrigt ändamålsenlig utrustning vid institutet vore behövlig ur skilda synpunkter. Utrustningen borde sålunda vara så omfattande, att det vore möjligt att ordna undervisningen på ett med hänsyn till elevantalet effektivt sätt, samt av den beskaffenhet, att en fullgod utbildning av de studerande och behandling av patienterna kunde meddelas. Utrustningen borde vidare vara av i huvudsak det slag, som förutsattes normalt förekomma i tandklinikerna exempelvis inom folktandvården. En dylik utrustning inom institutet syntes behövlig främst för att de studerande skulle få vana och skicklighet vid handhavandet av just de apparater och instrument, som de förutsattes komma att handha i sin framtida praktik. I stor utsträckning saknade emellertid institutet för närvarande en dylik utrustning. Utrustningen borde vidare lämna de utexaminerade en god vägledning för anskaffande av deras egen blivande utrustning.

Vidare vore sambandet mellan en god utrustning å ena sidan samt patienttillströmningen och därmed statens inkomster av patientavgifter, å den andra, uppenbart. Institutets nuvarande utrustning vore emellertid till större delen sådan, att den icke på långt när svarade ens mot blygsamma krav hos patienterna.

Lärarrådet funne alltså frågan om materielutrustningens förnyelse vid institutet vara av den allvarliga beskaffenhet, att lärarrådet såsom närmast ansvarig för tandläkarutbildningen icke ansåge sig kunna underlåta att till bedömande och övervägande framlägga detta spörsmål i samband med frågan om institutets utvidgning för att kunna emottaga ett större antal elever. Ett särskilt skäl för att sammankoppla dessa två spörsmål låge även däri, att den nyanskaffning och de förhållandevis dyrbara installationsarbeten, vilka en utvidgning av institutet och en modernisering av detsamma krävde, skulle bli avsevärt mycket mindre kostsamma, om de kunde ske i ett sammanhang.

På grund av vad sålunda anförts funne lärarrådet sig böra *dels* framlägga förslag om anskaffning och installation av den apparatur och tekniska utrustning i övrigt, utan vilken en utökning av relevantalet vid tandläkarinstitutet icke kunde genomföras, *dels ock* framlägga beräkning av kostnaderna för nyanskaffning i samband med den nuvarande utrustningens modernisering och komplettering. Vid sina beräkningar hade lärarrådet givetvis tagit all möjlig hänsyn till det rådande statsfinansiella läget genom att iakttaga återhållsamhet vid bedömandet av tandläkarinstitutets behov i olika avseenden.

Lärarrådet — som i detta sammanhang utginge från att tandläkarinstitutet skulle erhålla utvidgade lokaler inom den fastighet, där institutet nu vore beläget — ville emellertid påpeka, att det i många fall vore svårt eller till och med omöjligt att göra en ur praktiska och ekonomiska synpunkter rationell åtskillnad mellan ovannämnda två kategorier. I vissa avseenden kunde nämligen ett moderniseringsbehov föreligga av den art, att det borde jämföras med behovet av nyanskaffning för att möjliggöra relevantalets utvidgning. Även om med hänsyn till statsfinansiella förhållanden den nu ifrågakommande nyanskaffning m. m. skulle prövas i princip böra begränsas till anordnandet av allenast de nya arbetsplatser, som erfordrades i samband med relevantalets utökning, torde dock åtminstone i viss mån även moderniseringsbehoven böra samtidigt tillgodoses. Eljest skulle anordnandet av nya arbetsplatser kunna komma att mer eller mindre sakna mening. Om vidare, såsom planerats i vissa fall, en nu befintlig lokal utvidgades exempelvis genom sammanslagning med ett tidigare korridorutrymme samt modern utrustning anordnades i det nytillkomna utrymmet bland annat genom framdragning av trycklufts-, vatten- och andra ledningar, vore det utan tvivel rationellt att avpassa anordningarna så, att de kunde utnyttjas även för lokalen i övrigt.

Det ekonomiska och ändamålsenliga i en med utvidgningen samtidig modernisering av utrustningen och anordningarna i övrigt framginge även därav, att åtskillig om disposition av institutets nuvarande lokaler måste bli en följd av den lokalutvidgning, som förutsatts. En avsevärd mängd byggnads-, inrednings- och installationsarbeten bleve då under alla förhållanden nödvändiga och vore lämpliga att förknippa med de arbeten, som utrustningens modernisering skulle föranleda.

Ett nära samband förefunnes sålunda mellan en nyanskaffning för anordnande av nya arbetsplatser och en modernisering av befintliga anordningar.

Lärarrådet beräknade kostnaderna för nyanskaffning för *dels nya arbetsplatser m. m.*, *dels ock* för *modernisering* på sätt framginge av nedanstående tablå:

Avdelning	Nyanskaffning för		Summa
	nya arbetsplatser m. m.	modernisering	
Protésavdelningen	26,210	92,290	118,500
Tandfyllningsavdelningen	313,692	142,180	455,872
Tandkirurgiska avdelningen	100,998	96,975	197,973
Röntgenlaboratoriet	35,555	17,700	53,255
Ortodonti- och barn tandvårdsavdelningen	87,215	—	87,215
Övriga lokaler	20,000	—	20,000
Summa kronor	583,670	349,145	932,815

I kostnadssumman för nyanskaffning för *nya arbetsplatser m. m.* inginge icke kostnaderna för vissa laboratoriebord och andra snickeriarbeten m. m., som närmast vore att hänföra till den ej fasta utrustningen. Denna avgränsning hade skett, enär byggnadsstyrelsen ansett ekonomiskt fördelaktigt att utföra dessa arbeten i samband med de egentliga byggnadsarbetena.

Den för *modernisering av befintliga arbetsplatser och utrustning i övrigt* beräknade kostnadssumman uppginge till belopp, som lärarrådet under nuvarande förhållanden funne beklagligt att behöva framlägga. Materielutrustningen hade emellertid under en lång följd av år i hög grad eftersatts, så att institutet numera i detta avseende befunne sig i ett mycket allvarligt läge. Behoven av modernisering och komplettering hade därför blivit utomordentligt omfattande. Utrustningen vore också i stor utsträckning av mycket dyrbar beskaffenhet.

En modernisering av utrustningen kunde likväl utsträckas över ett antal år. Med hänsyn härtill hade lärarrådet allvarligt övervägt att i detta sammanhang endast framlägga beräkningar rörande den modernisering, som prövats böra ske i omedelbart samband med institutets utvidgning. Då ett sådant förfaringssätt kunnat bibringa statsmakterna en felaktig uppfattning om det sammanlagda behovet av modernare utrustning vid institutet hade lärarrådet ansett sig böra nu i ett sammanhang till bedömande framlägga utrustningsfrågan i hela dess omfattning.

I kostnadssumman för den erforderliga moderniseringen inginge bland annat kostnader för anskaffning av nya borrmaskiner till tandfyllnadsavdelningens behandlingsstolar. Sådana maskiner finge studenterna nu hålla sig med. De typer, som därvid kunde komma ifråga för dem, vore avsedda för det enklare laboratoriarbetet. De vore emellertid i hög grad olämpliga för undervisningen och patientbehandlingen.

Den för modernisering av institutets apparatur och övriga tekniska utrustning beräknade kostnaden kunde enligt lärarrådets mening uppdelas i kostnaden *dels* för sådan anskaffning, som av olika skäl syntes böra ske i ett sammanhang, *dels ock* för sådan anskaffning, som torde kunna ske successivt under ett antal år. Kostnaderna skulle då fördela sig på följande sätt:

A v d e l n i n g	Engångs- anskaffning	Successiv anskaffning	Summa
Protésavdelningen	63,290	29,000	92,290
Tandfyllningsavdelningen	66,580	75,600	142,180
Tandkirurgiska avdelningen	24,279	72,696	96,975
Röntgenavdelningen	—	17,700	17,700
Summa kronor	154,149	194,996	349,145

Statskontoret har framhållit, att i vilken utsträckning den av lärarrådet föreslagna nyanskaffningen av teknisk utrustning m. m. vore nödvändig för institutets verksamhet undandroge sig i stort sett ämbetsverkets bedömande. För närvarande syntes emellertid denna nyanskaffning böra begränsas till vad som vore oundgängligen erforderligt för den ifrågasatta utvidgningen av verksamheten.

Svenska tandläkaresällskapet har funnit lärarrådets förslag angående utrustningens förnyande synnerligen starkt motiverat och ville uttala den förhoppningen, att effektiva åtgärder här snarast bleve vidtagna.

Lärarrådet har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår — under åberopande av den utredning, som i skrivelsen den 16 februari 1942 förebragts av lärarrådet — anhållit, att anslag snarast möjligt måtte utverkas till modernisering och komplettering av den apparatur och övriga tekniska utrustning, som med nuvarande elevantal vore behövlig för institutets verksamhet. Den tekniska utrustningen vore icke blott praktiskt taget genomgående omodern och mindre ändamålsenlig för undervisning och patientbehandling. Viktig utrustning saknades dessutom i stor utsträckning helt eller vore så bristfällig, att den icke alls eller endast med allvarlig risk för olycksfall kunde användas.

Kanslern har framhållit, att tandläkarinstitutet beträffande den tekniska utrustningen syntes befinna sig i ett verkligt nödläge, samt hemställt, att för modernisering och komplettering av institutets tekniska utrustning måtte till institutets förfogande ställas dels 155,000 kronor, motsvarande den av lärarrådet i dess skrivelse den 16 februari 1942 beräknade kostnaden för den anskaffning, som borde ske i ett sammanhang, dels ock 195,000 kronor, motsvarande den av lärarrådet beräknade kostnaden för sådan anskaffning, som ansågs kunna verkställas successivt under ett antal år, sistnämnda belopp att fördelas på lämplig tidsperiod, t. ex. tre år.

Departementschefen.

En utbildningsanstalt sådan som tandläkarinstitutet, där patienter behandlas och eleverna skola bibringas färdighet att handha en omfattande teknisk apparatur, måste uppenbarligen förfoga över en modern och fullständig utrustning. Jag har förvissat mig om att tandläkarinstitutets utrustning ej blott är i hög grad föråldrad utan även avgjort otillräcklig redan för nuvarande elevantal. Avsevärda kompletteringar av utrustningen skulle

därför vara nödvändiga, även om verksamheten vid institutet icke utvidgades. Kostnaden för dessa kompletteringar av utrustningen har av lärarrådet beräknats till 349,145 kronor. Beloppet är betydande, men den apparatur, det här är fråga om, är synnerligen dyrbar, och nyanskaffningen har under en följd av år blivit i hög grad eftersatt. Om den av mig förordade ökade intagningen av elever vid institutet genomföres, ställas än större krav på ny utrustning. Kostnaden för anskaffning och installation av den apparatur och tekniska utrustning i övrigt, som erfordras för de nya arbetsplatser, vilka måste inrättas vid institutet i samband med ökningen av elevantalet, har av lärarrådet beräknats till 583,670 kronor. Totalkostnaden för modernisering och nyanskaffning av apparatur och instrument ävensom därmed sammanhängande installationsarbeten har sålunda på basis av 1941 års priser beräknats till 932,815 kronor. Det är självfallet, att kostnader av här ifrågakommande storleksordning, särskilt under rådande statsfinansiella förhållanden, äro ägnade att ingiva betänkligheter. Om en tillfredsställande tandläkarutbildning, avsedd icke minst att tillgodose folk-tandvårdens behov, skall kunna ernås, är det emellertid nödvändigt, att tandläkarinstitutet i samband med omorganisationen erhåller utrustning ej blott för nya arbetsplatser utan även i erforderlig omfattning moderniserad sådan för befintliga arbetsplatser. Erinras må emellertid, att en viss komplettering av utrustningen vid institutet har möjliggjorts därigenom, att Kungl. Maj:t den 23 oktober 1942 ur det å tilläggsstat II för budgetåret 1941/42 uppförda reservationsanslaget till inköp i utlandet av litteratur och instrument m. m. för tekniskt och vetenskapligt bruk tilldelat institutet ett belopp av sammanlagt 53,000 kronor. I detta sammanhang vill jag framhålla, att de utgifter, som omorganisationen medför, torde komma att i icke ringa grad kompenseras genom en ökning av statens inkomster från institutet. Lärarrådet har sålunda beräknat, att dessa inkomster efter omorganisationens genomförande — vid oförändrade elevavgifter men med något ökade patientavgifter — komma att stiga med omkring 100,000 kronor.

Jag anser det icke erforderligt, att Kungl. Maj:t nu av riksdagen äskar hela det belopp, som lärarrådet funnit behövt för utökning och modernisering av utrustningen vid tandläkarinstitutet. Det torde nämligen vara möjligt att gå fram i etapper och efter hand komplettera materielen. Då leverans av beställd utrustning torde taga avsevärd tid i anspråk och då utrustningen vidare måste i viss utsträckning finnas tillgänglig vid utförandet av de för institutets utvidgning erforderliga byggnadsarbetena — vartill jag i det följande återkommer — är det nödvändigt, att anslag för anskaffningen anvisas redan för budgetåret 1943/44. För nästa budgetår bör det emellertid vara tillfyllest, att anslag anvisas för inemot en tredjedel av de beräknade kostnaderna eller med 300,000 kronor. Av praktiska skäl anser jag, att det bör få ankomma på lärarrådet att med detta anslag tillgodose

de ändamål, som visa sig mest trängande, utan att visst belopp av anslaget är bundet för anskaffning av nya arbetsplatser och visst belopp för modernisering av apparaturen. Det torde vidare ställa sig ekonomiskt förmånligare, om all eller huvuddelen av den utrustning, som kräves för institutets vidkommande, kan på en gång kontrakteras. Därest riksdagen icke har något att invända häremot, torde Kungl. Maj:t därför få bemyndiga lärarrådet att inom en kostnadsram av högst 930,000 kronor träffa avtal om leverans av utrustning till institutet, att likvideras med högst 300,000 kronor budgetåret 1943/44, med minst samma belopp budgetåret 1944/45 och i övrigt påföljande budgetår.

IV. Tandläkarinstitutets lokalfråga m. m.

Lärarrådet anförde i sin förenämnda utredning härom bland annat följande.

Tandläkarinstitutet hade sedan år 1923 sina lokaler i en staten tillhörig byggnad i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm, där institutet disponerade i huvudsak byggnadens östra hälft. Sedan länge hade emellertid avsetts att bereda institutet vissa ytterligare lokaler inom denna byggnad, vilka tidigare disponerats av etnografiska museet men numera tagits i anspråk av medicinalstyrelsen. En lokalutvidgning vore nämligen redan vid nuvarande elevantal synnerligen behövligen och härtill hade kommit det länge aktuella önskemålet att erhålla lokaler för undervisning i barntandvård. Beträffande institutets trångboddhet finge i detta sammanhang såsom exempel endast nämnas, att protésavdelningens nuvarande lokaler ursprungligen beräknats för endast ett sextiotal nytillkommande studenter varje år. För att möjliggöra ett högre elevantal hade bland annat provisoriskt inretts ett laboratorium, vilket emellertid i hygieniskt avseende icke ens fyllde de blygsammaste krav. Vidare vore de för studenterna avsedda omklädnadsutrymmena otillräckliga och olämpliga.

Det hade för lärarrådet stått klart, att en utökning av elevantalet vid institutet icke kunde ske utan att samtidigt rymligare lokaler ställdes till institutets disposition. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 december 1941 utvecklade lärarrådet närmare sina synpunkter samt anförde, att en lösning av institutets lokalfråga givetvis kunde tänkas efter flera linjer. Såsom en möjlighet framhölls, att lokalbehovet kunde tillgodoses inom den fastighet, där institutet nu vore beläget; detta syntes dock förutsätta, att någon av de andra till denna fastighet förlagda verken — medicinalstyrelsen och fångvårdsstyrelsen — bereddes lokaler på annat håll. Genom beslut den 30 december 1941 hade Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att verkställa utredning rörande möjligheterna att inom den fastighet, där tandläkarinstitutet vore förlagt, bereda institutet ökat lokalutrymme.

Därefter hade ett ingående samarbete inletts mellan byggnadsstyrelsen och lärarrådet, därvid samråd ägt rum jämväl med medicinalstyrelsen. På lärarrådet hade främst ankommit att beräkna och angiva vilka lokalutrymmen i fastigheten, som oundgängligen erfordrades för att möjliggöra den

ifrågasatta utökade verksamheten därstädes, samt att avgiva förslag till dessa lokalers närmare utnyttjande. Den enda skäligena lösningen av problemet hade lärarrådet därvid funnit vara, att åt fångvårdsstyrelsen bereddes lokaler på annat håll, samt att medicinalstyrelsen övertog fångvårdsstyrelsens nuvarande lokaler mot att styrelsen till institutet avstode vissa utrymmen. Efter en dylik om disposition skulle tandläkarinstitutet komma att helt förfoga över den östra hälften av ifrågavarande byggnad inklusive den större delen av gårdsbyggnaden. Institutets olika lokaler skulle därmed bli lämpligt förlagda i anslutning till varandra.

Byggnadsstyrelsen framlade i skrivelse den 18 februari 1942 förslag angående beredande av ökat lokalutrymme för institutet. Förslaget innebar, att fångvårdsstyrelsen skulle utflytta från fastigheten i kvarteret Grönlandet norra och beredas nya lokaler i statsverkets fastighet i kvarteret Rännilen nr 6, medan förstnämnda fastighet helt skulle upplåtas till medicinalstyrelsen och tandläkarinstitutet. Kostnaderna för förslagets genomförande beräknades till 643,000 kronor. Byggnadsstyrelsen framhöll, att det kunde ifrågasättas, om det överhuvudtaget vore lämpligt nedlägga kostnader för iordningställande av nya ämbetslokaler inom fastigheten i kvarteret Rännilen. På grund av sitt goda läge syntes denna representera ett mycket högt saluvärde. Byggnadsstyrelsen erinrade, att styrelsen tidigare i samband med utredningar rörande statens byggnadsfrågor i Stockholm övervägt, om den icke lämpligen borde försäljas. Det av byggnadsstyrelsen väckta förslaget om en överflyttning av fångvårdsstyrelsen till fastigheten i fråga hade endast skett med hänsyn till att denna åtgärd innebure den enda möjligheten att inom en snar framtid kunna tillgodose tandläkarinstitutets trängande behov av ökade lokaler inom fastigheten i kvarteret Grönlandet norra.

Medicinalstyrelsen fann byggnadsstyrelsens förslag från ämbetsverkets synpunkt erbjuda en fullt acceptabel lösning.

Fångvårdsstyrelsen anförde bland annat.

Styrelsen ville icke motsätta sig en flyttning på sätt byggnadsstyrelsen förordat, därest detta ur statsnyttans synpunkt befundes påkalla.

Det syntes emellertid styrelsen som om de för tandläkarinstitutet avsedda lokalerna vore väl stora, särskilt med tanke på det begränsade utrymme, som enligt den senaste tidens uppfattning ansåges böra upplåtas åt vederbörande tjänstemän. Vidare kunde vissa i fastigheten nu ej utnyttjade utrymmen direkt tillgodogöras för institutets behov. Det återstående lokalbehov, som krävdes för institutet, förefölle fångvårdsstyrelsen kunna åstadkommas utan flyttning av fångvårdsstyrelsen.

Måhända skulle fångvårdsstyrelsens och medicinalstyrelsens lokaler kunna genom vissa ändringsarbeten så omdisponeras, att utrymmen för nya verksamhetsgrenar m. m. tillgodosåges genom sammanflyttning inom ramen för vad som nu funnes. Det kunde vidare tänkas, att tandläkarinstitutet kunde anskaffa utrymmen i förhyrda lokaler för någon del av sin verksamhet. Härmed skulle vinnas, att institutets verksamhet kunde minskas, när det nuvarande behovet av tandläkare vore fyllt eller om det skulle befinnas lämpligt att förlägga tandläkarutbildning till annan ort t. ex. någon av universitetsstäderna.

Slutligen kunde ifrågasättas, om icke någon avdelning av medicinalstyrelsen kunde flyttas till lokaler på annat håll, t. ex. rättskemiska laboratoriet, som disponerade omkring 20 rum i kvarteret Grönlandet norra; andra laboratorier såsom statens bakteriologiska och statens farmaceutiska — beträffande vilka vederbörande anslag liksom i fråga om det rättskemiska laboratoriet stode till medicinalstyrelsens förfogande — vore redan förlagda till andra lokaler än medicinalstyrelsens. Liknande överväganden kunde göras beträffande medicinalstyrelsens veterinärbyrås tuberkulosavdelning. Sistnämnda förslag om flyttning skulle givetvis medföra en del kostnader både för inredning och eventuellt även för årlig hyra men endast en bråkdel av vad det nu föreliggande förslaget innebure.

Statskontoret yttrade bland annat följande.

Såsom i ärendet framhållits hade Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1941 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att verkställa utredning rörande möjligheterna att inom den fastighet, där tandläkarinstitutet vore förlagt, bereda institutet ökat lokalutrymme. Såvitt statskontoret kunde finna borde det för lösande av berörda spörsmål ligga närmast till hands att undersöka, om icke institutets ökade lokalbehov skulle kunna tillgodoses genom ett effektivare utnyttjande av utrymmena inom fastigheten utan att tillgripa förflyttning av fångvårdsstyrelsen. Huruvida en dylik undersökning företagits, framginge icke av handlingarna i ärendet. Anledning torde emellertid enligt statskontorets mening föreligga att i sådant syfte underkasta förslaget en närmare granskning. Avsevärda utrymmen inom vissa delar av fastigheten syntes kunna utnyttjas på ett för institutets räkning mera ändamålsenligt sätt än som i ärendet föreslagits. Om härutöver ytterligare utrymmen måste ställas till förfogande, föreställde sig statskontoret, att utan alltför allvarliga olägenheter en mindre inknappning skulle kunna ske av de av medicinalstyrelsen och fångvårdsstyrelsen begagnade lokalerna, och att således en utflyttning av något av dessa ämbetsverk under alla förhållanden skulle kunna undvikas. En sådan lösning av spörsmålet vore att förorda icke minst av den anledningen, att det härigenom skulle bliva möjligt försälja den värdefulla fastigheten i kvarteret Rännilen vid Birger Jarlsgatan.

Statskontoret kunde därför icke tillstyrka det föreliggande förslaget utan ville för sin del förorda, att ärendet bleve föremål för prövning av 1940 års civila byggnadsutredning.

1940 års civila byggnadsutredning framlade i utlåtande den 15 april 1942 ett nytt förslag i ämnet, enligt vilket samtliga institutioner skulle kvarbli i fastigheten i kvarteret Grönlandet norra, och anförde därvid följande.

En granskning av byggnadsstyrelsens ifrågavarande förslag hade bragt utredningen den uppfattningen, att en utökning av tandläkarinstitutet kunde genomföras utan ett ianspråktagande av fångvårdsstyrelsens lokaler. Utredningen hade därvid utgått ifrån, att en mindre reduktion av de för tandläkarinstitutet föreslagna utrymmena skulle kunna accepteras, att vissa bostadslägenheter kunde slopas, samt slutligen att medicinalstyrelsens lokalbehov kunde tillgodoses inom en något mindre yta än vad i förslaget angivits.

Utifrån dessa förutsättningar hade utredningen upprättat en principskiss för ändringsarbeten inom kvarteret Grönlandet norra. Förslaget inne-

bure för *tandläkarinstitutets* vidkommande ändrade dispositioner i bottenvåningen och våningen 1 trappa, under det att övriga våningar bibehållits oförändrade. I bottenvåningen slopades de båda bostäderna till höger om entrén, och kanslilokaler förlades till denna yta. Till vänster om entrén anordnades omklädningsrum för elever. Matsalen mot Vallingatan bibehölls i oförändrat skick. I våningen 1 trappa föresloges någon jämkning i läget för röntgenavdelningen, sköterskekursen och det vetenskapliga laboratoriet. Laboratoriet minskades därvid med cirka 20 kvadratmeter. Lärarnas matsal och kaféet slopades. Härigenom kunde de mot Vallingatan belägna lokalerna ställas till medicinalstyrelsens förfogande. Tandläkarinstitutet, som utredningen under hand samrått med, hade i princip godkänt dessa anordningar.

För *medicinalstyrelsen* föresloges följande lokaldisposition. Till våningen 1 trappa mot Vallingatan förlades lasarettbyrån och veterinärbyråns tuberkulosavdelning. För veterinärbyrån anordnades lokaler inom den del av gårdsflygeln, som ej upptogs av eldare- och maskinistbostäder. Materielnämnden, som för närvarande disponerade över synnerligen spatiösa lokaler, syntes vid ett mer effektivt utnyttjande av rummen kunna inrymmas i den mot Kammakaregatan belägna delen av byggnaden. Ifrågavarande rum vore belägna något under gatunivån och användes för närvarande delvis som arkiv, men torde dock kunna accepteras som kontor för det tillfälliga bruk som här förutsattes. För riksräkenskapsverkets revisorer, som tidvis arbetade inom styrelsen, kunde plats beredas genom en mindre om-disposition av kamerabyrån. Lokaler för tillfälliga kommittéer anordnades inom en av bostäderna i gårdsflygelns bottenvåning; övriga där belägna bostäder inreddes till arkiv för medicinalstyrelsen. I våningen 2 trappor erhöles lokaler för beredskapsbyrån genom uppdelning av vissa större rum inom sinnessjukvårdsbyrån samt genom inredande av ett par rum i den breda korridoren vid generaldirektörens lokaler.

Beträffande *fångvårdsstyrelsens* lokaler hade utredningen icke föreslagit några ändringsarbeten. En eventuellt erforderlig utvidgning av medicinalstyrelsen torde dock kunna uppnås genom någon begränsning av fångvårdsstyrelsens utrymmen.

Utredningen hade vidare ur kostnadssynpunkt övervägt en nybyggnad för tandläkarinstitutet. På basis av ett inom institutet upprättat lokalprogram hade kostnaden för en sådan nybyggnad approximativt kunnat uppskattas till omkring 3,000,000 kronor. Med hänsyn till storleksordningen av detta belopp hade utredningen emellertid icke ansett sig böra närmare överväga en sådan lösning.

Kostnaden för det av utredningen framlagda förslaget till ändringsarbeten inom kvarteret Grönlandet norra för tandläkarinstitutet och medicinalstyrelsen kunde i anslutning till den av byggnadsstyrelsen åvägabragta utredningen beräknas till cirka 568,000 kronor, motsvarande en besparing av 75,000 kronor i förhållande till byggnadsstyrelsens förslag. Därjämte frigjordes även den värdefulla fastigheten i kvarteret Rämmilen nr 6 för försäljning.

Medicinalstyrelsen yttrade i anledning av civila byggnadsutredningens förslag följande.

Civila byggnadsutredningens förslag utginge från att fångvårdsstyrelsen skulle bibehålla sina nuvarande lokaler samt att tandläkarinstitutets behov av ökat utrymme skulle, efter viss reduktion, tillgodoses genom ianspråk-

tagande av lokaler, vilka till större delen disponerades för medicinalstyrelsens ordinarie verksamhet samt till återstående del av medicinalstyrelsens beredskapsorganisation och den s. k. medicinalstyrelseutredningen. I gengäld skulle medicinalstyrelsen erhålla vissa lokaler, varöver tandläkarinstitutet nu förfogade.

Ett realiserande av detta förslag skulle innebära, att de för styrelsens ordinarie verksamhet upplåtna lokalerna skulle minskas med 10 tjänsterum samt den för ändamålet disponerade golvytan med ungefär 425 kvadratmeter. Härigenom skulle det för ifrågakarande verksamhet tillgängliga utrymmet så begränsas, att slitningar mellan personalen och andra olägenheter i arbetet icke torde kunna undvikas. Vidare skulle förslaget genomförande för beredskapsorganisationens del medföra, att den s. k. beredskapsavdelningens utrymme minskades med cirka 25 kvadratmeter samt att materielnämnden förlades till lokaler, vilka på grund av sin belägenhet vore ur hälsosynpunkt otillfredsställande och därför tagits i anspråk såsom arkiv eller för mera tillfälliga behov. Det torde böra nämnas, att nämnden i början av sin verksamhet varit förlagd till dessa lokaler men sedermera av nyssnämnda skäl fått tillstånd att tills vidare disponera utrymmen, som i händelse av krig vore avsedda att användas för annat ändamål.

På grund av vad sålunda anförts hade styrelsen icke kunnat undgå att ställa sig betänksam mot en lösning i enlighet med civila byggnadsutredningens förslag. Då härtill komme, att styrelsen genom förslaget realiserande praktiskt taget skulle berövas varje möjlighet till utökning av personalen — en omständighet, som styrelsen med hänsyn till redan föreliggande behov funne särskilt betänkelig — hade styrelsen ansett sig icke kunna godtaga detsamma.

I betraktande av det syfte förslaget ytterst avsåge att tillgodose — utökning av tandläkarkåren — hade styrelsen låtit sig angeläget vara att undersöka möjligheterna för en sådan jämkning och komplettering av civila byggnadsutredningens förslag, att en även ur styrelsens synpunkt godtagbar lösning skulle kunna ernås. Styrelsen hade därvid närmast tänkt sig, att ökat utrymme för styrelsens ordinarie verksamhet skulle kunna beredas genom utflyttning av apoteksbyråns specialitetsavdelning till farmaceutiska laboratoriet samt genom ianspråktagande av vissa lokaler, som nu stode till fångvårdsstyrelsens disposition. Vidare hade styrelsen avsett, att vissa reservutrymmen skulle kunna vinnas genom förflyttning av materielnämnden till förhyrda lokaler. Vid en under hand gjord hänvändelse till fångvårdsstyrelsen hade det emellertid framhållits, att fångvårdsstyrelsen för närvarande kunde tänkas avstå från, förutom visst arkivutrymme, högst tre rum i fjärde våningen, under förutsättning att genom medicinalstyrelsens försorg utrymme på annat ställe i fastigheten kunde beredas för riksräkenskapsverkets revisor och dennes biträde. Det lokalutrymme, som genom nu ifrågasatta åtgärder skulle kunna vinnas för medicinalstyrelsens ordinarie verksamhet, skulle under sådana förhållanden begränsa sig till fem rum om sammanlagt 115 kvadratmeter, vilket medicinalstyrelsen icke funne tillräckligt. Ej heller skulle nödigt reservutrymme återstå för vare sig medicinalstyrelsen eller fångvårdsstyrelsen. Styrelsen ville i detta sammanhang erinra om den snabba utveckling, som hälso- och sjukvården i landet genomgått under det senaste decenniet, samt om den utredning, som av chefen för socialdepartementet nyligen igångsatts

i syfte att skapa ett mot tidens krav bättre anpassat och utrustat organ för den centrala ledningen av medicinal- och veterinärväsendet. Även från fångvårdsstyrelsens sida föreläge, enligt vad för styrelsen uppgivits, behov av viss lokalutvidgning. Under sådana omständigheter måste styrelsen tyvärr konstatera, att en tillfredsställande lösning icke heller syntes stå att vinna efter de riktlinjer, styrelsen här ovan skisserat.

Under hänvisning till det anförda funne styrelsen för sin del erforderligt, att frågan om beredande av ökat utrymme för tandläkarutbildningens ordnande underkastades förnyad prövning, därvid även spörsmålet om ett nytt tandläkarinstitut borde tagas under övervägande. Visserligen skulle härigenom en utökning av tandläkarkåren något fördröjas, men sett mot bakgrunden av det akuta tandläkarbehovet inom den sociala tandvården skulle i allt fall ett realiserande av det föreliggande förslaget få en mycket begränsad effekt, motsvarande högst ett trettiotal nyutexaminerade tandläkare om tidigast fyra år.

Genom beslut den 30 oktober 1942 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att med beaktande av vad i ärendet förekommit i samråd med medicinalstyrelsen, fångvårdsstyrelsen och tandläkarinstitutets lärarråd verkställa förnyad utredning rörande möjligheterna att inom fastigheten i kvarteret Grönlandet norra bereda institutet erforderlig ökning av dess lokalutrymme under förutsättning, att medicinalstyrelsen och fångvårdsstyrelsen alljämt skulle disponera nödiga ämbetslokaler inom samma fastighet.

Med skrivelse den 17 december 1942 har *byggnadsstyrelsen* inkommit med förnyad utredning i byggnadsfrågan och därvid anført följande.

Vid genomförandet av den nu anbefallda utredningen hade byggnadsstyrelsen förhandlat med representanter för medicinalstyrelsen, fångvårdsstyrelsen och lärarrådet. Medicinalstyrelsen hade därvid förklarat sig kunna godkänna ett överflyttande av rättskemiska laboratoriet till farmakologiska laboratoriets lokaler vid Lindhagensgatan. På grund av tidsförhållandena hade nämligen arbetet vid det senare laboratoriet icke fått den omfattning, som beräknats vid tiden för lokalernas anskaffande, varför ett sammanförande av de två laboratorierna nu läte sig göra, ehuru vissa ändringsarbeten därvid erfordrades. Medicinalstyrelsen hade emellertid uttalat att styrelsen icke kunde godtaga den av civila byggnadsutredningen föreslagna lokalgrupperingen även om något ökat utrymme skulle erhållas genom rättskemiska laboratoriets avskiljande. Särskilt hade från ämbetsverkets sida framhållits, att placering av viss del av styrelsen i våningen 1 trappa upp inom mellanbyggnaden och utmed Vallingatan i östra delen av huset icke kunde godtagas, då dessa lokaler saknade förbindelse med ämbetsverkets övriga lokaler, samt att de vore mindre lämpliga som arbetslokaler. Medicinalstyrelsen hade vidare yrkat, att våningen 2 trappor upp i mellanbyggnaden alljämt måtte få disponeras för dess veterinärbyrå men samtidigt förklarat sig villig avstå från våningen 3 trappor upp i mellanbyggnaden till tandläkarinstitutet, då genom rättskemiska laboratoriets förflyttning kompensation erhöles.

Tandläkarinstitutets lärarråd hade gjort gällande, att våningen 1 trappa upp icke lämpade sig för inredande av laboratorier, då våningshöjden vore låg och belysningsförhållandena otillfredsställande.

För att erhålla för tandläkarinstitutet fullt användbara lokaler vore det nödvändigt att tillskapa ett utrymme, som kunde användas såsom laboratorium eller klinisksal. Byggnadsstyrelsen hade därför undersökt möjligheterna att påbygga mellanbyggnaden med en våning. Denna utväg hade styrelsen beaktat redan vid utarbetandet av sitt tidigare förslag men då icke föreslagit på grund av de tekniska svårigheter en sådan åtgärd innebure. Utredning hade emellertid givit vid handen, att en påbyggnad vore tekniskt möjlig. Genom en sådan påbyggnad erhöles ett ansevärt utrymme, till vilket tandfyllningsavdelningens inom institutet nya klinisksal kunde förläggas i stället för i våningen 3 trappor upp. Till denna våning skulle kunna förläggas protésavdelningens laboratorium och våningen 2 trappor fortfarande disponeras av medicinalstyrelsen. I övrigt skulle byggnadsstyrelsens tidigare förslag kunna följas.

Nu antydda lösning av frågan hade godtagits av såväl medicinalstyrelsen som lärarrådet men måste givetvis väcka betänkligheter genom de kostnader den skulle medföra. Påbyggnaden skulle nämligen draga en kostnad av 190,000 kronor. Visserligen skulle kostnaderna för ombyggnad av fastigheten i kvarteret Rännilen och för ändringsarbeten inom fångvårdsstyrelsens nuvarande lokaler bortfalla, men dessa hade beräknats till endast $(75,000 + 18,000 =)$ 93,000 kronor. Rättskemiska laboratoriets flyttning komme att medföra kostnader, som approximativt kunde uppskattas till omkring 15,000 kronor. Från den av byggnadsstyrelsen tidigare beräknade kostnaden 643,000 kronor skulle alltså avgå 93,000 kronor men ytterligare 205,000 kronor tillkomma, varför totalkostnaden skulle komma att uppgå till omkring 755,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen hade därför undersökt möjligheten till lösningar av frågan, som närmare anslöte sig till civila byggnadsutredningens förslag. Styrelsen hade ifrågasatt, att medicinalstyrelsens veterinärbyrå flyttades från våningen 2 trappor i mellanbyggnaden till östra sidan av våningen 1 trappa i samma byggnad samt till rummen utmed Vallingatan, d. v. s. de lokaler byggnadsutredningen föreslagit för medicinalstyrelsens veterinär- och lasarettsbyråer. Genom rättskemiska laboratoriets utflyttning kunde lasarettbyrån erhålla lokaler, som låge i anslutning till medicinalstyrelsens lokaler i övrigt. De i våningen 1 trappa upp belägna lokalerna vore, som ovan berörts, av mindre god beskaffenhet. Den golvyta de erbjöde kunde därför icke effektivt utnyttjas, varför till veterinärbyråns föfogande måste ställas samtliga ovan nämnda rum i denna våning, således även de rum, som nu disponerades av materielnämnden. Ersättning för dessa senare rum måste då lämnas genom att för nämndens räkning taga i anspråk de i våningen 1 trappa i mellanbyggnaden mot väster belägna två vaktmästarbostäderna. Denna disposition i sin ordning medförde, att endast en fullgod vaktmästarbostad skulle finnas kvar i hela fastigheten, vilket vore otillräckligt med hänsyn till dennas storlek. Bostadslägenheten i bottenvåningen i mellanbyggnadens västra del måste därför, ehuru otillfredsställande, alltjämt bibehållas. I övrigt skulle civila byggnadsutredningens förslag följas med undantag för användandet av vissa ur hygienisk synpunkt mindervärdiga utrymmen, som skulle utnyttjas till arkiv eller dylikt för medicinalstyrelsen.

Den lösning av lokalfrågan, som byggnadsstyrelsen nu angivit, hade godtagits av tandläkarinstitutets lärarråd men avisats av medicinalstyrelsen. Ur kostnadssynpunkt skulle den innebära, att de av byggnadsutredningen till 568,000 kronor beräknade kostnaderna måste ökas med omkring 15,000

kronor för flyttning av rättskemiska laboratoriet och omkring 35,000 kronor för ändringsarbeten utöver de av utredningen beräknade för arbeten i kvarteret Grönlandet norra eller med omkring 50,000 kronor till omkring 620,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen hade även undersökt möjligheten att låta medicinalstyrelsen alltjämt disponera våningen 2 trappor i mellanbyggnaden och tillgodose tandläkarinstitutets behov av lokal för protéslaboratoriet inom våningen 1 trappa. Detta skulle i så fall ske genom att låta institutets röntgenavdelning erhålla en i förhållande till byggnadsutredningens förslag ändrad placering, nämligen i mellanbyggnadens norra del utmed östra gården samt utmed norra fasaden vid Kammakaregatan. Återstoden av östra rumsfilen i mellanbyggnaden skulle användas som laboratorium för vetenskapligt arbete. Protésavdelningens laboratorium skulle erhålla det utrymme, som byggnadsutredningen avsett för medicinalstyrelsens lasarettbyrå och veterinärbyråns tuberkulosavdelning samt för tandläkarinstitutets vetenskapliga laboratorium och sköterskekurs. Utrymme för denna senare skulle erhållas i det mot öster utmed Holländaregatan belägna utrymme, som tagits från röntgenavdelningen. För medicinalstyrelsens materielnämnd måste på samma sätt som i föregående alternativ tagas i anspråk bostadsutrymmet i våningen 1 trappa upp i mellanbyggnaden.

Från lärarrådet hade gentemot detta sista alternativ anförts, att det oundgängligen behövligen utrymmet visserligen skulle erhållas, men att de blivande laboratorielokalerna måste betecknas såsom synnerligen otillfredsställande såsom undervisningslaboratorium för 120 à 130 elever, vilka hade att dagarna igenom under en längre tidsföljd där samtidigt utföra laboratoriearbete. Belysningsförhållandena vore i hög grad bristfälliga, och med undantag för de platser, som kunde anordnas omedelbart invid de små lågt sittande fönstren, måste eleverna bli nästan uteslutande hänvisade till att arbeta vid elektrisk belysning.

En ytterligare olägenhet, som vore förenad med denna lösning, vore svårigheten att åstadkomma tillfredsställande hygieniska förhållanden, om så överhuvudtaget vore möjligt. I varje fall måste detta arbete draga betydande kostnader icke blott i anläggning utan även i drift. Lärarrådet hade bestämt avvisat en sådan lösning, och ej heller byggnadsstyrelsen kunde finna att den vore försvarlig.

Kostnaderna för inredande av laboratorier i våningen 1 trappa upp synes uppgå till minst samma belopp som byggnadsutredningen beräknat för laboratorieinredning i våningen 2 trappor. Visserligen funnes redan inredning i viss utsträckning, men ventilationsanordningar m. m. komme att ställa sig avsevärt dyrbarare. Flyttning av rättskemiska laboratoriet samt ändring av bostadslägenheterna droge samma kostnader som i föregående alternativ, varför samma slutsumma måste beräknas eller 620,000 kronor.

De av myndigheterna sålunda anförda skälen mot de sist angivna alternativen saknade enligt byggnadsstyrelsens mening icke berättigande.

Efter de utredningar i ämnet, som sålunda verkstälts, kunde byggnadsstyrelsen icke finna, att någon omständighet framkommit, som kunde föranleda styrelsen att frångå sitt tidigare förslag, för det fall en ombyggnad skulle företagas. Detta förslags genomförande hade dock numera väsentligt försvårats genom att fastigheten i kvarteret Rännilen genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 september 1942 upplåtits åt chefen för ostkustens marindistrikt samt verkstadsnämnden. Då fångvårdsstyrelsen icke lämpligen torde kunna placeras

i förhyrda lokaler, skulle alltså marindistriktet och verkstadsnämnden behöva beredas annat utrymme, vilket torde komma att möta betydande svårigheter.

Styrelsen ville slutligen framhålla att vilka åtgärder som än vidtoges inom fastigheten i kvarteret Grönlandet norra, fullt rationella lokaler för tandläkarinstitutet icke torde kunna erhållas samt att kravet på nybyggnad för institutet icke i längden syntes kunna avvisas. Från de synpunkter styrelsen hade att företräda, funne styrelsen det betänkligt att på denna fastighet för det ändamål, varom vore fråga, nedlägga avsevärda belopp, utan att dock ett tillfredsställande resultat kunde påräknas.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställde byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte vid ärendets prövning jämväl taga under övervägande, om icke sådana åtgärder beträffande tandläkarundervisningens bedrivande under den närmaste tiden kunde vidtagas, att med utvidgningen av tandläkarinstitutets lokaler kunde anstå så lång tid, att nybyggnad för dess räkning kunde hinna uppföras. De lokaler, som därigenom skulle frigöras inom fastigheten i kvarteret Grönlandet norra, skulle med rådande brist på lokaler för statliga behov kunna nyttiggöras för andra statsändamål.

Föreståndaren för statens rättskemiska laboratorium har anført i huvudsak följande.

I byggnadsstyrelsens senaste utredning diskuterades i anslutning till civila byggnadsutredningens förslag ett flertal alternativ, vilka alla hade det gemensamt, att de förutsatte en flyttning av rättskemiska laboratoriet till farmaceutiska laboratoriets lokaler vid Lindhagensgatan eller närmare bestämt en uppdelning av de lokaler, som farmaceutiska laboratoriet nu disponerade, på båda institutionerna, varvid vissa rum skulle användas gemensamt.

En sådan anordning måste från rättskemiska laboratoriets sida möta allvarliga principiella betänkligheter. Å laboratoriet utfördes undersökningar av stor rättslig betydelse bland annat i många brottmål. Det vore därför av synnerlig vikt, att obehöriga icke ägde tillträde till laboratoriet, och gällande bestämmelser ålade också laboratoriets föreståndare ansvaret för att icke obehöriga i hans frånvaro ägde tillträde till dess lokaler. Detta ansvar kunde emellertid laboratoriets chef icke påtaga sig, om laboratoriet icke blott skulle hava sina lokaler förlagda inom samma lägenhet som ett annat laboratorium, låt vara även det en statlig institution, utan även begagna vissa laboratorie- och andra utrymmen gemensamt med detta. Icke blott farmaceutiska laboratoriets personal, utan även varje besökande till detta laboratorium kunde på så sätt få tillträde till rättskemiska laboratoriet. Från rättssäkerhetssynpunkt vore ett dylikt förhållande avgjort otillfredsställande.

Vidare måste man befara, att under sådana arbetsförhållanden, även med den bästa vilja till vänskapligt samarbete, slitningar mellan de båda laboratoriernas personal skulle uppkomma, särskilt i fråga om utnyttjande av de gemensamma lokalerna, så mycket mer som båda institutionerna skulle komma att bli ganska trångbodda.

I samband härmed måste det betonas, att de lokaler, som skulle ställas till rättskemiska laboratoriets förfogande, möjligen skulle kunna anses tillräckliga just nu med den för tillfället inom en avdelning på grund av trafikinskränkningarna minskade omfattningen av laboratoriets verksamhet, men att genom det ökade personalbehov, som skulle uppstå, så snart normal biltrafik åter komme i gång, lokalerna omedelbart skulle bliva för trånga. Samma förhål-

lande kunde också plötsligt inträffa, om de blodgruppsbestämningar för arméns räkning, som enligt statsmakternas beslut egentligen skulle utföras vid laboratoriet, men som av vissa skäl för närvarande i stället utfördes vid truppförbanden, verkligen skulle förläggas till laboratoriet. Det ifrågasatta arrangemanget innebure en fullständig avspärrning från varje utvecklingsmöjlighet såväl för statens rättskemiska som för statens farmaceutiska laboratorium. Då emellertid sistnämnda laboratorium för närvarande ensamt disponerade över de lokaler, som enligt ifrågavarande projekt skulle uppdelas på respektive gemensamt nyttjas av de båda laboratorierna, låge det nära till hands, att farmaceutiska laboratoriet vid ett eventuellt framtida utvidgningsbehov komme att anse sig ha bättre rätt till lokalerna, varvid rättskemiska laboratoriet inom kort åter skulle stå utan lokaler.

Såsom ansvarig för betryggande arbetsförhållanden vid rättskemiska laboratoriet icke blott för ögonblicket utan även med hänsyn till dess framtida utveckling kunde föreståndaren icke tillstyrka ett dylikt provisorium med så osäkra framtidsutsikter.

Även ett antal vägande skäl av praktisk art talade emot den ifrågasatta förflyttningen av rättskemiska laboratoriet. Det kunde knappast vara sund ekonomi, att laboratoriet, som år 1937 fått utvidgade lokaler inom fastigheten i kvarteret Grönlandet norra, varvid reparations- och inredningskostnaderna uppgått till cirka 12,000 kronor, efter så kort tid skulle flytta till andra lokaler, där inredningskostnaderna, av byggnadsstyrelsen i dess utredning beräknade till cirka 15,000 kronor, snarare torde komma att uppgå till 25,000 kronor.

Rörande själva de ifrågasatta lokalerna, som rättskemiska laboratoriet skulle erhålla vid en förläggning till fastigheten vid Lindhagensgatan, vore från praktiska synpunkter huvudanmärkningen den, att de icke låge samlade till ett komplex, utan fördelade på tre olika grupper, oavsett de spridda lokalutrymmen, som laboratoriet skulle begagna gemensamt med farmaceutiska laboratoriet. Härtill komme, att de skrivrum, varöver laboratoriet skulle disponera, komme att ligga i en grupp, mer eller mindre avlägsna från de laboratorier, där vederbörande tjänstemän utförde sina undersökningar. Det torde icke behöva närmare utvecklas, att arbetet härigenom komme att bli onödigt tungrott.

Vidare skulle som så kallat stinklaboratorium endast ett redan i och för sig väl litet rum stå till förfogande, som dessutom skulle användas gemensamt av rättskemiska och farmaceutiska laboratorierna. Följden skulle bli, att endast de allra mest illaluktande operationerna, svavelvätegenomledning m. m. kunde utföras i detta rum, medan till exempel indunstning av likdels-extrakt och destillation av likdelsmaterial finge utföras i andra laboratorielokaler, där ventilationen sannolikt icke skulle vara tillräcklig för att förhindra luftförsämning.

En annan olägenhet med de ifrågavarande lokalerna vore att där saknades lämpligt väntrum för de tidtals ganska talrika blodgivare, som besökte laboratoriet i och för testserumberedningen för arméns räkning, varjämte många av dessa blodgivare, som med laboratoriets nuvarande centrala läge lätt kunna hinna att regelbundet besöka laboratoriet, skulle få betydligt svårare att hinna detta på vanlig tjänstetid, vilket troligen skulle nödvändiggöra särskilda kvällsmottagningar.

Det ifrågasatta arrangemangets många nackdelar kompenseras till någon del av vissa fördelar. Så till exempel vore lokalerna delvis mycket ljusare och

luftigare än laboratoriets nuvarande. Dessutom skulle rättskemiska laboratoriet ha stor nytta av att tillsammans med farmaceutiska laboratoriet få begagna viss del av dess apparatur, särskilt den spektrografiska.

Icke desto mindre vore särskilt de principiella, men även de praktiska skälen mot det ifrågasatta »sambruket» av statens farmaceutiska laboratoriums nuvarande lokaler så starka, att föreståndaren bestämt måste avstyrka varje lösning av institutets lokalfråga, som innefattade en hopflyttning av rättskemiska och farmaceutiska laboratoriet inom det sistnämndas nuvarande lokaler, såvida det icke kunde visas, att ingen annan lösning av problemkomplexet vore möjlig. Icke ens i ett sådant tvångsläge skulle föreståndaren anse det försvarligt att tillstyrka ett dylikt förslag, som för rättskemiska laboratoriets del aldrig kunde bli annat än ett dåligt provisorium, såvida icke samtidigt genom vederbörande myndigheters försorg en detaljerad plan för den definitiva lösningen av laboratoriets lokalfråga utarbetades. Detta vore även medicinalstyrelsens ståndpunkt. Denna plan kunde icke rimligen gå ut på annat än ett nybygge för laboratoriet, lämpligast kanske inom en gemensam byggnad med statens farmaceutiska laboratorium, men som två självständiga institutioner, vilka dock kunde hava djurstallar m. m. gemensamt. Fullständiga ritningar skulle utarbetas, tomt för ändamålet reserveras (eventuellt i närheten av statens bakteriologiska laboratorium eller statens institut för folkhälsan), så att bygget, om tiderna bliva sådana att det statsfinansiellt vore möjligt, kunde vara färdigt vid den tidpunkt (om cirka 7 år), då hyreskontraktet för statens farmaceutiska laboratorium vid Lindhagensgatan utginge.

Såsom av byggnadsstyrelsens senaste utredning framginge, syntes emellertid ett tvångsläge av ovan antydd art ingalunda föreligga. Ingen särskild anledning funnes, varför fångvårdsstyrelsen och medicinalstyrelsen skulle inrymmas inom samma fastighet, medan däremot statens rättskemiska laboratorium hade ett nära samarbete med medicinalstyrelsen, om också icke i så hög grad, att det kunde anses nödvändigt, att ett lokalt samband dem emellan skulle finnas. Det låge också i sakens natur, att det måste vara mycket lättare att finna lokaler användbara för fångvårdsstyrelsens behov, alltså vanliga kontorslokaler, än sådana som lämpade sig för en institution sådan som rättskemiska laboratoriet.

Departement-
schefen.

Tandläkarinstitutet är inrymt i östra delen av en staten tillhörig byggnad i kvarteret Grönlandet norra. Byggnaden i övrigt disponeras av medicinal- och fångvårdsstyrelserna med undantag av ett mindre lokalutrymme, som inrymmer telegraf- och telefonstation. Då tandläkarinstitutets av mig förordade utvidgning och modernisering icke kan komma till stånd utan en samtidig utvidgning av dess lokalutrymmen, ha utredningar verkställts rörande den lämpligaste lösningen av lokalfrågan. Utgångspunkten därvid har varit, att en kostsam nybyggnad för tandläkarinstitutet om möjligt borde undvikas.

På basis av ett inom tandläkarinstitutet upprättat lokalprogram har kostnaden för uppförande av en nybyggnad för tandläkarinstitutet av civila byggnadsutredningen approximativt uppskattats till omkring 3,000,000 kronor. Med hänsyn till denna avsevärda kostnad och då en lösning av tandläkarinstitutets lokalfråga genom nybyggnad komme att nödvändiggöra uppskov under

ett par år med den av mig förordade utvidgningen och moderniseringen av institutet, anser jag det nödvändigt, att nämnda fråga löses på annat sätt än genom nybyggnad. Härvid synes icke någon annan möjlighet stå till buds än att för institutets räkning taga i anspråk ytterligare utrymmen inom fastigheten Grönlandet norra.

För att inom ovannämnda fastighet tillgodose det för tandläkarinstitutets utvidgning erforderliga lokalbehovet ha, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, framlagts olika förslag.

Byggnadsstyrelsen har vid uppgörandet av sitt den 18 februari 1942 framlagda förslag utgått ifrån, att det icke läte sig göra att efter tandläkarinstitutets utvidgning bereda såväl fångvårdsstyrelsen som medicinalstyrelsen utrymme inom ifrågavarande fastighet. Enligt förslaget skulle i enlighet härmed fångvårdsstyrelsen utflytta från sina nuvarande lokaler och beredas nya sådana i statens fastighet i kvarteret Rännilen nr 6 vid Birger Jarlsgatan, medan medicinalstyrelsen skulle övertaga fångvårdsstyrelsens lokaler såsom ersättning för till tandläkarinstitutets utvidgning avstådda lokalutrymmen. Kostnaderna för förslagens genomförande voro beräknade till 643,000 kronor. Då fastigheten i kvarteret Rännilen emellertid genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 september 1942 upplåtits åt chefen för ostkustens marindistrikt samt försvarsväsendets verkstadsnämnd, torde förslaget att bereda fångvårdsstyrelsen nya lokaler i sistnämnda fastighet ej längre vara att räkna med, och någon möjlighet att nu ställa lämpliga lokaler på annat ställe till fångvårdsstyrelsens förfogande torde icke föreligga.

Civila byggnadsutredningen har däremot sökt finna en lösning, varigenom såväl tandläkarinstitutet och medicinalstyrelsen som fångvårdsstyrelsen fortfarande skulle kunna inrymmas inom fastigheten i kvarteret Grönlandet norra. Utredningen har härvid utgått ifrån, att en viss reduktion av de för institutet föreslagna utrymmena kunde vidtagas, att vissa bostadslägenheter i nyssnämnda fastighet kunde slopas samt att medicinalstyrelsens lokalbehov kunde tillgodoses inom en mindre yta än enligt byggnadsstyrelsens förslag. Utredningen har beräknat kostnaderna för erforderliga ombyggnadsarbeten i nyssnämnda fastighet enligt det av utredningen framlagda förslaget till 568,000 kronor. Medicinalstyrelsen har förklarat sig icke kunna godtaga byggnadsutredningens förslag med hänsyn till den reduktion av styrelsens lokalutrymmen, som detsamma innebure, och till att vissa för styrelsens verksamhet avsedda lokaler vore ur hälsosynpunkt otillfredsställande.

I den av byggnadsstyrelsen med skrivelse den 17 december 1942 framlagda förnyade utredningen rörande möjligheterna att inom fastigheten Grönlandet norra bereda tandläkarinstitutet erforderlig ökning av dess lokalutrymmen under förutsättning att medicinalstyrelsen och fångvårdsstyrelsen alltjämt skulle disponera nödiga ämbetslokaler inom samma fastighet diskuteras tre förslag härutinnan. Samtliga dessa förslag — vilka icke beröra fångvårdsstyrelsens lokaler — bygga på den förutsättningen, att rättskemiska laborato-

riets lokaler frigöras genom att laboratoriet beredes utrymme på annat håll, enligt vad som föreslagits inom farmaceutiska laboratoriets lokaler vid Lindhagensgatan. Genom rättskemiska laboratoriets utflyttning skulle medicinalstyrelsen erhålla kompensation för våningen 3 trappor i mellanbyggnaden (gårdsflygeln), vilken våning enligt såväl sistnämnda tre alternativ som byggnadsstyrelsens förslag av den 18 februari 1942 och byggnadsutredningens förslag skall av medicinalstyrelsen avstås till tandläkarinstitutet.

Av ifrågavarande tre förslag ansluter sig ett nära till byggnadsstyrelsens förslag av den 18 februari 1942. Våningen 2 trappor i mellanbyggnaden, vilken våning enligt såväl sistnämnda förslag som byggnadsutredningens alternativ skulle av medicinalstyrelsen avstås till tandläkarinstitutet, skall enligt nu ifrågavarande förslag alltjämt — såsom medicinalstyrelsen yrkat — disponeras av styrelsen, medan i stort sett motsvarande utrymme för tandläkarinstitutet vinnes genom en påbyggnad av mellanbyggnaden. Kostnaderna för de erforderliga byggnadsarbetena inom fastigheten enligt detta förslag, som godtagits från medicinalstyrelsens och tandläkarinstitutets sida, beräknas av byggnadsstyrelsen till omkring 755,000 kronor, varav för påbyggnaden 190,000 kronor.

Av de övriga två i utredningen diskuterade förslagen ansluter sig ett närmare till civila byggnadsutredningens alternativ. Enligt detta förslag, kostnadsberäknat till 620,000 kronor, skall medicinalstyrelsen liksom enligt byggnadsutredningens alternativ till tandläkarinstitutet avstå våningen 2 trappor i mellanbyggnaden. Ehuru medicinalstyrelsen enligt ifrågavarande förslag erhåller större lokalutrymmen än enligt utredningens, ställer sig styrelsen avvisande mot förslaget med hänsyn till beskaffenheten av de lokaler, som erhållas såsom kompensation för nyssnämnda våning. Efter samråd med chefen för socialdepartementet anser jag mig icke kunna förorda en lösning av byggnadsfrågan enligt detta förslag liksom ej heller enligt byggnadsutredningens alternativ.

Enligt det tredje av de i utredningen diskuterade förslagen skall medicinalstyrelsen alltjämt disponera våningen 2 trappor i mellanbyggnaden. Lokal för protésavdelningens laboratorium måste då inrymmas i våningen 1 trappa i fastigheten. Lärarrådet gör emellertid gällande, att denna våning icke lämpar sig för inredande av laboratorium, då våningshöjden är låg och belysningsförhållandena äro otillfredsställande, och avvisar bestämt förslaget. Byggnadsstyrelsen framhåller vidare svårigheten att åstadkomma tillfredsställande hygieniska förhållanden i övrigt i laboratoriet, om så överhuvudtaget är möjligt, och anser en lösning enligt detsamma icke försvarlig. Kostnaderna för erforderliga ändrings- och ombyggnadsarbeten inom fastigheten beräknas även för detta förslag till 620,000 kronor. Med hänsyn till att förslaget för tandläkarinstitutets vidkommande icke innebär en godtagbar lösning av dess byggnadsfråga, anser jag mig icke kunna tillstyrka detsamma.

Av de föreliggande ombyggnadsalternativen har jag i det föregående icke

tagit ställning till det i byggnadsstyrelsens utredning av den 17 december 1942 diskuterade förslaget, enligt vilket mellanbyggnaden skall påbyggas med en våning. Förslaget har, såsom jag förut nämnt, godtagits av såväl medicinalstyrelsen som tandläkarinstitutets lärarråd men väcker givetvis betänkligheter genom de kostnader, som dess realiserande medför. De beräknade byggnadskostnaderna för förslagets genomförande, 755,000 kronor, överstiga med icke mindre än 135,000 kronor motsvarande kostnader för de två övriga i utredningen diskuterade alternativen. Enligt nu ifrågakarande förslag vinnes emellertid nytt lokalutrymme om cirka 360 kvadratmeter. Byggnadsstyrelsen har uttalat, att fullt rationella lokaler icke torde kunna erhållas för tandläkarinstitutet inom fastigheten Grönlandet norra, vilka åtgärder som än vidtoges inom nämnda fastighet, samt att kravet på nybyggnad för institutet icke i längden syntes kunna avvisas. I anslutning härtill vill jag framhålla, att det vid en jämförelse mellan kostnaderna för nu ifrågakarande ombyggnadsförslag och för en nybyggnad för institutet ur statsfinansiell synpunkt synes fullt försvarligt att genomföra ombyggnadsförslaget, även om institutets lokalfråga därigenom skulle lösas endast för en så begränsad tid som fem år. Årskostnaderna för räntor och värdeminskning av en nybyggnad för tre miljoner kronor kunna nämligen uppskattas till i runt tal omkring 180,000 kronor, medan motsvarande kostnader för nu diskuterade ombyggnadsförslag belöpa sig till 176,000 kronor per år, därest de slås ut på en period av fem år. Härtill kommer att en ombyggnad tar avsevärt mindre arbetskraft och material i anspråk än ett nybyggnadsföretag.

Förslagets genomförande förutsätter, att rättskemiska laboratoriet erhåller utrymme på annat håll, enligt vad som föreslagits inom farmaceutiska laboratoriets lokaler vid Lindhagensgatan. Byggnadsstyrelsen har anfört, att rättskemiska laboratoriets flyttning komme att medföra kostnader, som approximativt kunde uppskattas till omkring 15,000 kronor. Detta belopp avser, enligt vad jag under hand inhämtat, kostnaden för ändrings- och reparationsarbeten inom rättskemiska laboratoriets nuvarande lokaler och ingår i den beräknade totalkostnaden för byggnadsföretaget, 755,000 kronor. I sistnämnda belopp ingår däremot icke någon kostnad för de ändringsarbeten i farmaceutiska laboratoriets lokaler, som kunna bli erforderliga, om rättskemiska laboratoriet inrymmes därstädes. Till frågan om rättskemiska laboratoriets framtida lokalförhållanden, vilka äro föremål för fortsatta överväganden, torde slutlig ställning icke behöva tagas i detta sammanhang.

På grund av vad nu anförts anser jag mig, efter samråd med chefen för socialdepartementet, böra förorda, att åt tandläkarinstitutet beredas ökade lokalutrymmen i huvudsaklig överensstämmelse med sistnämnda, av byggnadsstyrelsen med skrivelse den 17 december 1942 framlagda förslag. För ändamålet torde för nästa budgetår såsom investeringsanslag å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond böra äskas ett belopp av 755,000 kronor. Byggnadsföretaget bör bedrivas med största möjliga skynd-

samhet, så att arbetena kunna i allt väsentligt vara färdiga till hösten 1944, då institutet har att emottaga det ökade antal studerande, som i det föregående angivits.

V. Hemställan.

Under återopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. godkänna följande personalförteckning för tandläkarinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad
<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	
3 professorer	A 30
<i>Anm.: Nämnda tre befattningar omfatta vardera ett av följande ämnen: 1) protéslära och tandreglering, 2) tandkirurgi, 3) tandfyllningskonst.</i>	
1 sjuksköterska	A 7
1 laboratoriebiträde vid protéslaboratoriet	A 7
1 kassörska	A 7
1 kanslibiträde	A 7
1 reparatör	A 7;

2. godkänna följande avlöningsstat för tandläkarinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	54,500
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	148,700
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	37,300
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	13,000

Summa kronor 253,500;

3. till *Tandläkarinstitutet*: *Avlöningar* för budgetåret 1943/44 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 253,500;

4. till *Tandläkarinstitutet*: *Omkostnader* för budgetåret 1943/44 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 160,000;

5. till *Tandläkarinstitutet*: *Utrustning* för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 300,000;

6. till *Om- och tillbyggnad av tandläkarinstitutets lokaler m. m.* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under rubrik *Statens allmänna fastighetsfond* anvisa ett *investeringsanslag* av kronor 755,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Astrid Charpentier.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Inledning	2
II. Tandläkarinstitutets omorganisation m. m.	4
1. Behovet av tandläkare och ökning av tandläkarinstitutets exa- minationskapacitet	4
2. Tandläkarinstitutets organisation	9
Lärarrådets förslag	9
Remissyttranden m. m.	13
3. Tandläkarinstitutets omkostnader	18
4. » inkomster	18
Departementschefen	21
III. Anslagsberäkningar m. m.	23
1. Tandläkarinstitutet: Avlöningar	23
Departementschefen	25
2. Tandläkarinstitutet: Omkostnader	27
Departementschefen	29
3. Tandläkarinstitutet: Utrustning	29
Departementschefen	32
IV. Tandläkarinstitutets lokalfråga m. m.	34
Departementschefen	44
V. Hemställan	48